

Onsdagen den 1 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 nästlidne Februari.

§ 2.

Till Kammaren hade inkommit de protokoll, som den 25 nästlidne Februari hållits hos de valmän, hvilka, enligt 68 § Riksdags-ordningen, blifvit utsedde att välja Riksdagens Justitie-ombudsman och hans efterträdare. Dessa protokoll hade följande lydelse:

År 1871 den 25 Februari sammanträdde Kamrarnes Valmän för att utse Riksdagens Justitie-ombudsman, och befunnos, efter valsedlarnes öppnande, rösterna hafva utfallit sålunda:

Företvarande Justitie-ombudsmannen, Herr Advokatfiskalen Nils August Fröman 46 röster.
Herr Revisionssekreteraren Claes Albert Lindhagen 2 „
till följd hvaraf Advokatfiskalen Fröman blifvit till Riksdagens Justitie-ombudsman utsedd.

Som ofvan.

*A. Cederström.**Charles Dickson.**P. Lithner.**M. S. T. Tamm.*

År 1871 den 25 Februari sammanträdde Kamrarnes Valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens Justitie-ombudsman, i fall han, innan nästa lagtima Riksdag anställt nytt val af Justitie-ombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid Justitie-ombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad; och befunnos, efter valsedlarnes öppnande, rösterna hafva utfallit sålunda:

Herr Revisionssekreteraren Claes Albert Lindhagen 48 röster,
till följd hvaraf Revisionssekreteraren Lindhagen blifvit till Riksdagens Justitie-ombudsmans suppleant utsedd.

Som ofvan.

*A. Cederström.**Charles Dickson.**P. Lithner.**M. S. T. Tamm.*

Underrättelse om de sålunda försiggångna valen borde meddelas Riksdagens Kansli-Deputerade, hvilka skulle anmodas att uppsätta förslag

till såväl förordnanden för de valde som underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anmälan om valresultatet.

§ 3.

Herr Statsrådet Bergström, som, på sätt protokollet för den 25 Februari visar, förklarar sig vilja denna dag besvara det till bemälda Herr Statsråd, såsom chef för Kongl. Civildepartementet, enligt Kammarrens nämnda dag fattade beslut framställda spörsmål, begärde nu i sådant afseende ordet; och yttrade: Herr Talman! Det spörsmål, som Kammarren efter omröstning tillåtit Herr Ehrenborg att till mig i egenkap af chef för Civil-departementet framställa och hvilket spörsmål således den tillfälliga majoriteten i viss mån gjort till sitt eget, lyder som följer:

“Efter hvilka grunder har Kongl. Maj:ts regering, vid pröfning af underdåniga besvär öfver kommuners beslut om själfbeskattning för understöd till eller deltagande i särskilda förslag, funnit de öfverklagade besluten hafva afsett eller icke afsett ändamål, hänförliga till kommunernas egna behof och gemensamma hushållningsangelägenheter?”

Redan då jag vid Kammarrens sammanträde sistlidne Lördag förklarade mig villig att söka besvara ifrågavarande spörsmål, antyde jag, att ett svar derå företedde icke obetydliga svårigheter. Jag höll nemligen och håller före, att interpellationen saknar det bestämda innehåll, som, enligt 21 § af den för Kammarren gällande arbetsordning, en interpellation förutsättes böra ega. Till en så beskaffad, snart sagdt, autentisk förklaring af åberopade §:s rätta förstånd anser jag mig desto heldre befogad, som jag vid 1867 års riksdag var ledamot af det Kammarrens tillfälliga Utskott, som hade sig uppdraget att utarbete förslag till arbetsordning för Kammarren, och af detta Utskott utvaldes till föredragande för ärendet. Om än jag således hyser i min tanke väl grundade tvifvelsmål om lämpligheten att ett spörsmål af beskaffenhet, som det förevarande, framställes i tydlig afsigt att från vederbörande departementschef framkalla förklaring af en lag, han har att tillämpa, eu förklaring, hvilken interpellanten förut förgäfvets försökt att i annan ordning tillvägabrunga, har jag likväl, med afseende å den stora och viktiga grundsats, hvarom upplysning sökes, icke ett ögonblick tvekat att, så godt jag förmår, lemna det begärda svaret. Min beredvillighet att i förevarande fall gå Kammarrens önskan till mötes, må vara Kammarren ett vittnesbörd om det sätt, hvarpå jag uppfattar den ställning, hvilken jag i egenkap af Konungens rådgifvare i ett konstitutionelt land bör intaga till representationen i allmänhet och särskildt till den Kammare, hvaraf jag är ledamot; men får ej åberopas såsom ett præcedensfall för framtiden, i händelse spörsmål af lika obestämdt eller ännu obestämdare innehåll framställas till Konungens rådgifvare rörande obetydliga ämnen. Rättigheten att interpellera är af stor betydelse och vigt i det konstitutionela statslifvet. Denna rättighet tillkom representationen i och med införandet af det nya representationsskicket såsom något, det der fölle af sig sjelft, ja, om jag får så uttrycka mig, såsom en adpartinens till detta; och det var vid 1867 års riksdag endast fråga om att utstaka sättet och ordningen för

denna rättighets utöfning. Men just derföre att samma rätt är så vigtig, så betydelsefull, bör den af representanten med urskiljning och måtta begagnas samt tillämpning deraf icke uti oträngda mål ifrågasättas. Att denna Kammare äfven behjertar vigten deraf, bevisas dels af Kammarens åtgärd att bordlägga frågan, huruvida spörjsmålet finge framställas eller icke, och dels deraf, att beslutet om tillåtelse dertill föregicks af votering. Detta har jag velat yttra, utan all afsigt att dymedelst klandra majoritetens beslut.

Då jag nu efter dessa allmänna inledande betraktelser står i begrepp att inlåta mig på besvarande af sjelfva spörjsmålet, torde det tillåtas mig erinra om det af Kammarerna kända förhållande, att den tid, under hvilken jag haft tillfälle att lagskipningsvis tillämpa kommunallagarnes bestämmelser såväl i allmänhet som hvad särskildt angår förevarande fråga, är ganska kort. Ja! denna tid är så kort, att för mitt minne stå klart icke allenast de särskilda mål af förevarande beskaffenhet, hvilka utgjort föremål för min handläggning, utan ock de deri förekomna omständigheter, som grundlagt beslutet. Det lämpligaste sättet att besvara spörjsmålet skulle derföre tvifvelsutän vara att redogöra för species facti i hvarje särskildt mål och för Kongl. Maj:ts deri fattade beslut. Mot ett sådant tillvägagående lägger dock grundlagens bud ett bestämdt hinder och jag måste derföre inlåta mig på den vida svårare uppgiften att besvara spörjsmålet i dess allmänlighet utan indragande i svaret af speciela mål; och förväntar jag mig samma grundlagslydnad af hvarje efterföljande talare, som, för den händelse vidare öfverläggning i frågan efter interpellationens besvarande kan uppstå, finner lämpligt att yttra sig.

Vid mitt tillträde af chefskapet för Civil-departementet förefann jag i hithörande ämnen en fullt utbildad praxis, hvilken för hvar och en, som sysslat med samma ämnen, är välbekant och hvaremot Konstitutions-Utskottet vid sex förutgående riksdagar icke haft något att anmärka. För att redogöra för samma praxis tilltror jag mig kunna, utan kränkning af grundlagens bud, med ledning af registret till en allmänt bekant samling af prejudikater i kommunala mål, omförmäla, hurusom kommunalstämma förklarats ega befogenhet:

att besluta aktieteckning i en för kommunen vigtig jernvägsanläggning;

att besluta, det kommunen skall deltaga i kostnaderna för jernvägsundersökning;

att å kommunens vägnar ikläda sig de förbindelser, som för privat telegrafstations inrättande af vederbörande fordras;

att besluta om sockenbibliotheks inrättande, ordnande och förvaltning; och

att besluta inlösen på kommunens bekostnad af jord, som erfordras för anläggning af jernväg.

Vidare hafva stadsfullmäktige ansetts berättigade, att fatta för stadens samtliga skattskyldige innevånare lagligen bindande beslut om stadens deltagande i aktieteckning för jernvägsanläggning, som pröfvas vara för staden gagnelig. Deremot hafva stadsfullmäktige enligt äldre beslut, hvilka dock icke finnas i åberopade prejudikatsamling intagna, förklarats oberättigade att besluta upptagande af lån för understödjande af enskildt

industriföretag, eller inköp af badhus att upplåtas till badgästernas begagnande.

För en hvar, som inser vigten deraf, att kontinuitet i lagskipning och lagtillämpning, vare sig inom det rent judiciella eller administrativa området, bevaras, ligger det i öppen dag, hvilka obeskrefliga svårigheter skulle uppstått, derest jag, med underkännande af omförmälda praxis, försökt göra en motsatt gällande. Lyckligtvis undgick jag dessa svårigheter, då den praxis, jag vid mitt öfvertagande af civilportföljen förefann, icke stridde mot min rättsuppfattning.

Hittills har jag genom hänvisning till befintlig kasuistik sökt lemna besked i det ämne spörsmålet afser; men jag måste nu försöka att uppställa de allmänna ledande grundsatser, hvilka jag hittills följt, och framdeles ämnar följa vid pröfning af mål af beskaffenhet, som interpellanten afser. Då hans rättsuppfattning, temligen otvetydigt uttalad i de skriftliga motiv, hvilka han förutskickat såsom inledning till sjelfva spörsmålet, är skiljaktig från min, torde det icke olämpligt att för konstaterande af denna skiljaktighet underkasta samma motiv en kritik, hvilken jag dock icke skall göra vidlyftig. I början af motiveringen yttrar interpellanten, att "kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter", hvarom enligt gällande lag stads- och landskommuner ega öfverlägga och besluta, böra, "hvad beskattningsärendena angår, enligt § 57 mom. 2 Regeringsformen, afse menigheternas *egna behof*". Af denna sammanställning synes mig framgå en sådan rättsuppfattning hos interpellanten, att han anser de i kommunalförfattningarne meddelade bestämmelser om kommunalmyndigheternas befogenhet att besluta i frågor rörande kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter hafva blifvit inskränkta och begränsade genom stadgandet i § 57 mom. 2 af Regeringsformen. Åberopade paragraf, hvars första moment bekräftar Svenska folkets urgamla rätt att genom Riksdagen allena sig sjelf beskatta, innehåller i 2 mom. följande stadgande: "Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, bestämmas genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas." Inskränkningen och begränsningen skulle enligt interpellantens förmenande vara åstadkommen genom orden "för egna behof sig beskatta." För min del måste jag bestrida, att grundlagsstiftaren haft för afsigt att genom införande i Regeringsformen af åberopade stadgande göra någon ändring i kommunallagarnes bestämmelser, eller lemna något bidrag till deras tolkning. Frågan gällde endast att, när kommunalförfattningen, hvilken redan på grund af äldre lagar än Regeringsformen förefanns utbildad och organiserad, ämnades att utgöra, så att säga, underlaget och grundvalen för den nya politiska ordning, grundlagsstiftarne afsågo att skapa, åt samma kommunalförfattningar bereda större stadga och fasthet, derigenom att de, hvilka förut endast ankommit på Konungens lagstiftningsrätt, förklarades skola stiftas af Konungen och Riksdagen gemensamt. Till bevis på riktigheten af denna min mening torde jag endast behöfva åberopa det inför Kongl. Maj:t i Stats-Rådet den 5 Januari 1863 af då varande Justitie-statsministern till protokollet afgifna yttrande, innefattande motiv till det förslag till ny Riksdags-ordning och ändringar i Regeringsformen, som sedermera vid då pågående riksdag för representationen framlades. I åberopade yttrande förekommer följande motivering

för ändring af 57 § Regeringsformen: "Då den nya representationsformen är afsedd att i vissa delar stödja sig på kommunalförfattningarna, kunna icke dessa lämpligen längre hänföras till den ekonomiska lagstiftningens område, och ett tillägg är derföre gjordt vid Regeringsformens 57 §, enligt hvilket kommunalförfattningarna skola stiftas af Konung och Riksdag gemensamt." Deraf framgår, att lagstiftaren med det gjorda tillägget till 57 § Regeringsformen endast afsåg att stadga för framtiden gemensam lagstiftning af Konung och Riksdag rörande kommunernas författning. Att dervid företrädesvis och uteslutande framhölls den sida af kommunalförfattningen, som afser kommunernas sjelfbeskattningsrätt, kom sig helt naturligt af den plats, man i Regeringsformen inrymde åt det nya stadgandet, nemligen i 57 §, hvarest handlades om Svenska folkets rätt att sig sjelft beskatta. Kommunalförfattningen och statsförfattningen förete visserligen flera andra relationer af likhet; och man kunde, om det nya stadgandet fått en annan plats, än det fick, valt en annan derefter lämpad relation. Ehuru jag således anser det nytillkomna stadgandet i 57 § 2 mom. Regeringsformen icke hafva gjort någon ändring i kommunalförfattningarna, vill jag med det nu anförda icke hafva sagt, att det, i strid med samma stadgande, skulle stå en kommun fritt att beskatta sig för tillfredsställande af en annan kommuns behof. Hittills har icke heller, så vidt jag har mig bekant, förekommit något fall af slik frikostighet mot en främmande kommun; än mindre har något dylikt fall dragits under Kongl. Maj:ts pröfning. Skulle, emot hvad man rimligtvis eger förmoda, något sådant inträffa, kommer jag i egenskap af Konungens rådgifvare att tillstyrka ogillande af ett dylikt kommunalbeslut.

Vidare yttrar interpellanten i motiveringen, att, beträffande frågan om hvad till kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter rätteligen borde hänföras, inom kommunerna förekommit motsatta meningar, i det man å ena sidan (och till denna synes interpellanten vilja sluta sig) velat inskränka dessa angelägenheter till sådana, som fölle inom den för undervisning, fattigvård och sjukvård m. m. uti hvarje kommun nödvändiga ekonomi, men deremot å andra sidan utvidgat begreppet af gemensamma angelägenheter. Att frågor om undervisningen blifvit dragna till kommunalangelägenheter bevisar bättre än något annat, att äfven de tydligaste och klaraste lagar kunna blifva orätt uppfattade och förstådda; ty om i något, så derutinnan, är kommunallagarna tydliga att de bestämdt skilja emellan den borgerliga kommunen och den kyrkliga församlingen, till hvilken sedan bafogenhet ordnandet af skol- och undervisningsväsendet och bestämmande af de derför erforderliga utskylder äro hänvisade. Hvarje i dessa frågor på kommunalstämma eller allmän rådstuga eller af stadsfullmäktige fattadt beslut är derföre obehörigt och bör enligt min åsigt undanröjas, såsom ock flera gånger skett.

Från kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter synes deremot interpellanten vilja utesluta frågor om förbättrande och utvidgande af kommunikationer med hvad dertill hörer, således hela vägväsendet. Det förefaller mig till och med, som om kärnpunkten i hela spørsmålet vore just den, huruvida kommunerna må ega att beskattningsvis medverka till och befrämja tillkomsten af nya vägar eller icke. Fastän interpellanten tyckes luta åt det sednare alternativet, vägar jag dock vara af en motsatt

åsiqt och antaga, att just utveckling och befrämjande af lättade kommunikationer falla inom kommunalmyndigheternas befogenhet. Visserligen uttalas sådant icke uttryckligen i 1 § af förordningarne om kommunalstyrelse å landet och i stad; men deri omförmälas icke heller, såsom till gemensamma hushållningsangelägenheter hörande, fattigvård och sjukvård med flera ärenden, hvilka interpellanten utan tvekan hänför till nämnda angelägenheter. En analogi till stöd för min åsiqt hemtar jag ytterligare derifrån, att i 2 § af förordningen om landsting, länets gemensamma angelägenheter bestämmas, såsom de der afse, bland annat, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande. Så vidt landtkommunikationen angår, kan dess befordrande ske antingen genom anläggning af vanliga landsvägar eller och genom byggande af jernvägar. Vål äro kostnaderna för byggande af en jernväg ojemförligt högre än för anläggning af en vanlig landsväg; men också medför den förre ojemförligt flera fördelar än den sednare. Kan det derföre, enligt hvad jag håller före, icke förnekas, att kommunen lagligen är berättigad och befogad att medverka till anläggning af landsväg och jemväl för detta ändamål beskatta sig, hvarpå snart sagdt dagligen förekomma exempel, så synes man mig icke med anspråk på följdriktighet kunna fränkänna kommunen enahanda berättigande och befogenhet i fråga om anläggning af jernväg. Och kommunerna i vårt land göra också sjelfva anspråk å sådan befogenhet. Mångfaldiga kunna de former vara, under hvilka en kommun kan lemna bidrag för åstadkommande af en jernvägsanläggning. De vanligaste i verkligheten förekommande former äro följande tvänne. Den ena, att kommunen tillsläpper ej blott den mark, som till utmål för jernvägen erfordras, utan äfven, någon gång, de syllar, som för byggande af den inom kommunen fallande del af jernvägen åtgå. Den andra formen är, att kommunen omedelbart tecknar sig för delaktighet i det aktiebolag, som bildas för utförande af ett jernvägsföretag. Vid första påseendet skulle det kunna förefalla så, som om sistnämnda form karakteriserade deltagande i ett industrielt företag utan afseende å det intresse, kommunen kan hysa för åstadkommande af lättade kommunikationer. Men så är icke i verkligheten förhållandet; och den kommun, som genom tecknande af aktier i en jernväg, hvilken är af vigt och betydelse för kommunen, förvarar åt sig utsigten och möjligheten att, i den mån trafiken å jernvägen hinner utveckla sig, erhålla utdelning af bolagets behållna vinst till godtgörande af tecknade aktiebeloppet, handlar i sjelfva verket klokare och omtänksammare, än den kommun, som, utan att betinga sig några förmåner, omedelbart lemnar bidrag till jernvägen, hvilken i sådan händelse icke bringar kommunen andra fördelar än dem, som kunna härflyta af lättare kommunikationer i allmänhet. Bidrag, lemnade under sådana förhållanden, kunna icke annorlunda anses än som "fonds perdue".

Om jag för min del sålunda anser det vara med kommunallagarnes anda och mening öfverensstämmande, att kommunen icke kan anses berättigad att medverka till utförande af ett jernvägsföretag, följer deraf icke, att jag tillerkänner kommunen enahanda och samma befogenhet i afseende å hvilket jernvägsföretag som helst. Tvärtom tror jag mig böra noga särskilja emellan de fall, der kommunen måste anses ega slik befogenhet, och dem, der densamma icke tillkommer kommunen. Bestäm-

mande för mig i detta afseende är frågan, huruvida jernvägen såsom kommunikationsanstalt i och för sig har betydelse för kommunen eller icke. I sednare händelse kan jag icke annat än betrakta kommunens deltagande i företaget såsom ett försök, att för vinstens skull indraga kommunen i ett för densamma alldeles främmande industriellt företag; och dertill anser jag kommunen icke vara berättigad. Hvarest det åter kan visas, att en jernväg främjar kommunens intresse af lättade kommunikationer, der anser jag ock kommunen befogad att beskatta sig sjelf för åstadkommande af bidrag i ena eller andra former i och för jernvägens byggande. Härvid kan det dock, enligt min mening, icke anses afgörande, huruvida jernvägen är ämnad att på en mindre eller större sträcka genomlöpa kommunens område, eller endast snudda vid detsamma. Ja! jag anser till och med en jernväg, hvilken icke ens tangerar kommunens område, ändock kunna vara för kommunen önskelig, gagnelig, ja rent af behöflig. Äro förhållandena sådana, tilltror jag mig icke att fränkänna en kommun behörighet att i beskattningsväg åstadkomma bidrag till utförande af en slik jernväg, åtminstone icke så vidt densamma löper genom det härad, hvarinom kommunen är belägen. Ty, liksom jag icke kau antaga, att de särskilda kommunerna i ett härad icke skulle ega att intressera sig för en vanlig häradsväg, så kan jag icke heller, när fråga uppstår att bygga en jernväg genom häradet, fränkänna häradets särskilda kommuner rättighet att medverka dertill genom lemnande af bidrag.

Tillämpning af dessa grundsatser kan ifrågakomma, så väl när frågor af förevarande beskaffenhet utan besvär underställas Kongl. Maj:ts pröfning, som ock när klagan öfver kommunalmyndigheternas beslut i samma frågor hos Kongl. Maj:t fullföljas. Underställning af besluten bör nemligen ske så ofta de gå ut på upptagande af lån, ställda på längre återbetalningstid än två år, hvad angår primärkommunerna, och fem år, hvad angår länskommunen, äfvensom när den sednare pålägger afgifter, hvilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år. Ingen lärer förbise vigten deraf, att, ehvad slika frågor genom besvär eller underställning dragas under Kongl. Maj:ts pröfning, enahanda grundsatser följas och tillämpas. Det förefaller mig dock, som interpellanten åt spörjsmålet gifvit en alltför inskränkt omfattning, enär han uteslutande önskat besked om de grunder som gjorts gällande vid pröfning af underdåniga besvär. Sådant oakadt har jag ansett mig böra redogöra för de af mig antagna ledande grundsatser i deras allmänlighet.

För att nu genom ett exempel, som icke i verkligheten förekommit, individualisera hvad jag i allmänhet anfört, vill jag antaga, att frågan uppstår om en jernväg med staden Umeå till ändpunkt. För mig är det då ögonskenligt, att denna jernväg, endast betraktad såsom en kommunikationsanstalt, är för Umeå kommun af den vikt och betydelse, att kommunen icke lagligen kan betagas befogenheten och förmånen att få genom bidrag i en eller annan form medverka till jernvägens anläggning. Skulle det deremot falla Umeå kommun in att teckna sig för delaktighet i ett aktiebolag, hvars ändamål och uppgift vore att bygga och trafikera en jernväg någonstades i Skåne, skulle jag icke ett ögonblick tveka att tillstyrka ogillande af ett sådant beslut, hvilket uppenbarligen åsyftade kommunens delaktighet i ett företag, som för nämnda kommun icke egde an-

nan betydelse än den af ett industrielt företag. Sådana företag måste nemligen, såsom jag redan förut yttrat, anses vara för det kommunala lifvet alldeles främmande. Denna i allmänhet riktiga grundsats torde dock äfven kunna tåla modifikation och derföre icke böra i sin stelhett upprätthållas. Jag kan nemligen tänka mig det fall, att en kommun för att bereda den fattigare delen af sin befolkning tillfälle till förut saknad arbetsförtjenst och således för realiserande af ett kommunalt ändamål intresserar sig i ett industrielt företag. Omständigheterna, i nu angifna fall kunna då vara sådana, att ett kommunalbeslut i omförmälda syftning bör anses befogadt och giltigt.

Om jag ville söka att i en allmän sats sammanfatta hvad jag i det föregående yttrat, skulle jag uttrycka denna sats sålunda: En kommun är, enligt min åsigt, i allmänhet befogad och berättigad att i laga ordning beskatta sina medlemmar i och för realiserande af de förnuftiga ändamål, hvilka måste erkännas vara för kommunens utveckling nödiga och nyttiga och i öfrigt icke stå i strid med, eller äro främmande för, kommunens genom lag utstakade verksamhet. Satsen finner, hvad angår beloppet af hushållningen, sin naturliga begränsning deri, att kommunen icke får för tillfredsställande af stundens intressen glömma framtidens kraf och genom att anticipera på denna ålägga sig större bördor, än den skäligen kan anses förmå bära. Då är det regeringsmaktens pligt att i kraft af den kuralen, den eger utöfva öfver kommunalförfattningarnes behöriga tillämpning, skrida in och hindra kommunen att förstöra sig sjelf och sitt framtida oberoende. Men i öfrigt bör regeringen taga sig väl till vara för att godtyckligt ingripa i kommunens lif och inskränka dess sjelfbestämmanderätt. Framför allt håller jag derpå, att en kommun i allmänhet är bättre än någon annan, vore det än regeringen, i tillfälle att bedöma hvad som är af behof och till gagn för kommunen.

Från den i och för sig riktiga satsen, att en kommun endast för sina egna behof eger beskatta sig sjelf, kan jag dock tänka mig ett undantag, hvars inträffande i verkligheten Gud i sin nåd afvände från vårt land. Tänkom oss, att en eröfringslysten fiende med stor härsnakt infallit i vårt land; att han besatt flera af rikets landskap; att han intagit eller inspärrat vår hufvudstad; att regeringens säte måst förläggas från hufvudstaden till annan ort i riket; att Riksdagen icke kunde sammankomma för beviljande af medel till krigets kraftfulla förande; att vår tillvaro såsom nation vore hotad; att, för att nyttja skaldens ord,

"Vårt folk, en sårad kämpe lik,
Som re'n af döden känner kölden,
Stod, fäktande på knä, bak' skölden".

Tänkom oss vidare, att särskilda kommuner med fosterländsk hängifvenhet voterade bidrag i en eller annan form till det betryckta fäderneslandets räddning. Om jag under sådana förhållanden vore min Konungs rådgifvare, skulle jag icke ett ögonblick tveka att tillstyrka gillande af sådana kommunalbeslut. Jag skulle vidare genom pressen, hvars röst tränger till samhällets doldaste vrår, ropa till dessa kommuner: "Rätt så, I svenske män! Genom att handla så som I gören, återgifven I åt Edra efterkommande de stora föredömen, I ärft af Edra föräder."

Vidare anförde:

Herr Friherre Åkerhielm: Herr Talman, Mine Herrar! När en interpellation med Kammarens begifvande blifvit framställd och från statsrådsbänken besvarad, torde måhända någre anse saken härmed utagerad och all vidare diskussion derom öfverflödig. Då jag icke dess mindre tillåtit mig att i denna fråga begära ordet, så må jag förklara, att jag gjort det, emedan jag icke funnit vår arbetsordnings föreskrifter lägga något hinder deremot, hvadan jag föreställer mig, att Herr Talmannen icke ogillar mitt uppträdande. Jag förmodar äfven, att Kammaren icke skall misstycka, att jag efter en interpellation fortsätter en debatt, enär vid ett dylikt tillfälle från sistlidne riksdag ett prejudikat finnes, då nemligen, sedan Herr Ordförandens i Stats-Utskottet interpellation af Finansministern blifvit besvarad, en diskussion i ämnet utspann sig, i hvilken tvänne Konungens rådgifvare och flere af Kammarens ledamöter deltog, och då vidare den ärade representanten från Christianstad var en af dessa ledamöter, dristar jag äfven antaga att, under nuvarande förhållanden, på ministerbänken ingen motvilja finnes emot att, så fullständigt som möjligt, få den nu föreliggande frågan från olika sidor belyst.

Det förefaller mig, som om af det af Statsrådet och Chefen för Civildepartementet afgifna svaromål — och i synnerhet af inledningen till detsamma — mer eller mindre tydligt framgår, att interpellationsrätten icke blott för Kamrarna är af stor vikt, utan att densamma äfven bör gifva Statsrådets Herrar ledamöter ett välkommet tillfälle att inför representationen framlägga den uppfattning af lagarnes stadganden och grundlagens bud, hvilken inför thronen gör sig gällande. Skulle från statsrådsbänken en interpellation icke på detta sätt upptagas, så återstode för den representant, som hyste en annan åsigt än regeringen, och som ej ville medgifva, att en en gång införd praxis för ett lagbuds tillämpning alltid är den absolut rätta, ingen annan utväg än att, för att ernå rättelse, begagna den tunga och grymma apparat, som Konstitutions-Utskottet i thy fall erbjuder, och hvilken jag för min del anser föga lämplig för det nu afsedda ändamålets vinnande. Här är också nu icke, såsom Herr Civilministern syntes mig antaga, fråga om en *lagförklaring*, utan frågan gäller, efter mitt omdöme, fastmera huru Herr Statsrådet uppfattar Svenska folkets urgamla rätt att sig sjelft beskatta, sådan denna i 57 § af Regeringsformen finnes betryggad, hvadan ock föremålet för den nu framställda interpellationen väl icke torde böra falla tillsammans med de "obetydliga saker", angående hvilka Herr Statsrådet förväntade sig att Kammaren framdeles skulle iakttaga en större varsamhet vid beviljandet af spörsmål framställande. Det af Herr Statsrådet omnämnda votum, hvarigenom Kammaren vid nästlidne sammanträde medgifvit spörsmålets framställande, kan visserligen tydas derhän, som om Kammaren vore föga intresserad utaf att få denna fråga nöjaktigt utredd, men samma votum kan äfven bevisa, att 21 § i vår arbetsordning för närvarande icke är så redigerad, som omständigheterna synas kräfva, att den för framtiden bör blifva det. Enligt nämnda paragraf är det nemligen nu ej möjligt för den mening, som önskar framgång åt en framställd interpellation, att på förhand genom en diskussion närmare belysa motiven för spörsmålets framställande.

Då Herr Statsrådet nämnde, att han i afseende å kommunallagarnes tillämpning vid sitt inträde i rådet funnit en utbildad praxis, som af de sex sista Riksdagarnes Konstitutions-Utskott blifvit lemnad oanmärkt, så föreställer jag mig, att han omnämnt detta såsom ett bevis på huru svårt det är, både å ena sidan för en af Konungens rådgifvare, och å andra sidan för ett Konstitutions-Utskott att utan ett, lindrigast sagdt, otidigt begagnande af 106 och 107 §§ Regeringsformen kunna bryta med en sådan praxis, den må nu vara nära nog huru orimlig och oriktig som helst. Just derföre torde det ock vara af vigt att, då nu en interpellation blifvit framställd och till besvarande från ministerbänken upptagen, en öfverläggning med anledning deraf måtte uppstå, för att dels få frågan från olika sidor belyst, dels och lemna Herr Chefen för Civildepartementet tillfälle att inhemta de åsikter, som i detta ämne numera utvecklat sig inom olika delar af landet, och i dag redan äro eller i morgon kunna blifva förherrskande inom Kammaren.

Då här, såsom jag redan sagt, enligt min tanke är fråga om en grundlagstolkning, och jag af Kammaren erhållit det förtroendet att vara ledamot af Konstitutions-Utskottet, anser jag äfven Kammaren hafva rätt att af mig fordra en förklaring öfver huru jag uppfattar den nu omtvistade 57 § Regeringsformen. och jag har äfven sökt att, efter bästa förmåga, bilda mig ett omdöme härom. Denna § har numera tvänne moment. I det första förbehålles af ålder svenska folkets sjelfbeskattningsrätt åt Riksdagen allena, det sednare åter, som först tillkommit samtidigt med den nya Riksdags-ordningen och efter det de nya kommunallagarne börjat träda in verket, afser att, i viss mån och med vissa inskränningar, öfverlemna åt de trängre representationerna, landstingen och kommunalstämmorna, en rätt att i beskattningsfrågor *för egna behof* låta majoriteten binda minoriteten. Det sednare nya momentet medgifver och lagbinder alltså en menighetsrepresentationernas inskränktare beskattningsrätt, som dock ingenstädes får komma i strid med den i det förra äldre momentet stadgade allmänna rätten, det är Riksdagens. Det förefaller mig emellertid, som om nu här mindre vore fråga om första momentet af denna §, men deremot så mycket mer om dess sednare del, som talar om, huruledes särskilda kommuner må "för egna behof" sig beskatta, och saunerligen dessa ord "för egna behof"; de stå här, liksom hvarje bokstaf i Grundlagen, som ju skall enligt bokstafven tolkas, icke förgäfvos, ty de innehålla en garanti för minoriteten, hvilken, derest majoriteten fattade ett beslut, som ginge utom den inskränktare representationens kompetens, då i Konungens höga tolkning af grundlagens bud skall finna skydd och rättvisa. Skulle nu en kommun, på sätt Herr Statsrådet antydde, ega rättighet att befatta sig med icke blott sådana frågor, som beröra dess eget område utan äfven med dem, som stå utom detsamma, som röra ej längre kommunens ändamål utan statens, som kunna och böra blifva föremål för Riksdagens pröfning, såsom större väganläggningar, allmänna kommunikationer och rent industriella företag, så synes mig åtminstone detta stå i tydlig strid med första momentet af denna §, hvaruti uttryckligen åt Riksdagen förbehålles svenska folkets beskattningsrätt. Jag kan alltså för min del icke föreställa mig annat, än att, om en kommun fattat beslut om beskattning för industriella företag, hvilka beröra förhållanden

och afse fördelar inom en större och vidsträcktare krets än kommunens, denna kommun öfverskridit sin befogenhet, enär i sådana fall det tillkommer landstinget eller Riksdagen att pröfva och fatta beslut. Derföre, och särskildt med hänsyn till den sträfvan som nu genomgår svenska folket, att söka erhålla en lämpligare och jemnare röstberäkningsgrund i kommunala frågor än den som för närvarande följes, anser jag det vara angeläget att kommunalagarnes tolkning och kommunalinstitutionernas utveckling hädanefter icke må grundas allenast på några års, i min tanke farlig, praxis, ty då skall med skäl å ena sidan upprepas och åter upprepas, huru den på kyrken stödda majoriteten, såsom måhända hittills skett, förtrycker minoriteten, samt å den andra sidan åter om per capitaomröstningens infördes, sådana särskilda fall framhållas, då hela den jordägande delen af kommunens medlemmar icke osannolikt kunde komma att öfverröstas af dem som lefva för dagen. Det synes mig alltså, som om denna fråga berör särdeles brännbara ämnen i samhällsutvecklingen, och derföre väl kan vara värd att tagas i öfvervägande. Jag är således mycket tacksam mot Herr Statsrådet, för det han — om än icke utan tvekan — behagat upptaga spörjsmålet till besvarande.

Jag kan ej afsluta detta mitt anförande, utan att dessförinnan fästa mig vid de varma och fosterländska ord, hvarmed Herr Statsrådet afslöt sitt föredrag. Äfven jag önskar och hoppas att, om någonsin — det dock Gud förbjude — sådana faror, som dem hvarom Herr Statsrådet i en mörk och dyster skildring talade, komma att hota vårt älskade land, vi då skola göra alla möjliga uppoffringar för detta lands frälsning; men jag hemställer derjemte till Kammararens lugna bedömande, huruvida det är troligt, att, under sådana förhållanden, derest, som Herr Statsrådet nämnde, Riksdagen vore splittrad, våra härar slagne och vår hufvudstad af fiender inspärrad, fråga ens kunde uppstå om, att Konungens rådgifvare, under det måhända någre af dem ännu i en småstad sökte sammanhålla Riksstyrelsen, skulle ega rådrom nog för att till pröfning upptaga och spilla en dyrbar tid på sådana ärenden som en kommunalstämmas öfverklagade beslut i det ena eller andra fallet. För min del tror jag ej detta vara verkställbart, ej heller behöfligt ens, ty under så olyckliga förhållanden är det ej mera fråga om den vidsträcktare eller inskräntare kommunen, nej, då får det ej finnas någon minoritet, *då* framträder individen, medborgaren, *då* måste en och hvar utan förebehåll och utan undantag, på fosterlandets altare nedlägga den yttersta skärfven och offra den sista blodsdroppen.

På grund af hvad jag nu haft äran yttra skulle jag, likasom representanten för Christianstad vid sistlidne riksdag, vara hugad att föreslå Kammararens motiverad dagordning, det enligt min tanke enda rätta sätt att afsluta en öfver en interpellation uppkommen debatt. Men, liksom denne Kammararens framstående ledamot förklarade sig rygga tillbaka för att införa en nyhet, gör jag det af lätt begripliga skäl än mera, och vill således nu endast såsom min åsigt angifva, att vi lämpligen kunde afsluta denna öfverläggning med den enkla förklaring, att Kammararen anser 57 § Regeringsformen innebära tillräcklig garanti mot missbruk af den kommunala sjelfbeskattningsrätten.

Herr Grefve Sparre: Den siste ärade talaren har börjat sitt anförande med en förklaring af anledningen till sitt uppträdande i denna fråga; och då han dervid, bland annat, uttalat sin åsigt vara, att den ringa majoritet, som visade sig vid voteringen angående tillåtelse eller icke till framställande af den nu besvarade interpellationen, icke hade sin grund i bristande intresse, utan — ja, jag vet icke rätt hvori — vill jag för min del såsom inledning till *mitt* yttrande i saken tillkännagifva, att jag, som tillhörde minoriteten, röstade nej, emedan jag fann interpellationen obehöflig, olämplig, och jag skulle nästan vilja säga absurd. Det gifves redan så många utvägar att kritisera beslut, som myndigheter och bland andra Kongl. Maj:t i Stats-Rådet fatta, genom pressen, den allmänna diskussionen och, hvad särskildt besluten i Stats-Rådet angår, genom Konstitutions-Utskottet, att det sätt att kritisera eller granska dessa beslut, som skulle åvägbringas medelst en interpellation, måste vara i alla afseenden förkastligt; och enär vid det tillfälle, då frågan om detta spörsmål först förekom, till följd af arbetsordningens föreskrift icke var medgifvet att yttra sig om dess beskaffenhet samt jag i allmänhet icke är bland dem, som begagna reservationsrätten, emedan jag gerna söker att under ämnets behandling redogöra för mina tankar, kan jag icke undgå att nu förklara, det jag anser den utväg till skärskådande af regeringens handlingssätt, som interpellationen afser att såsom en nyhet införa i vårt representativa lif, vara i högsta måtto vådlig. Regeringsformen innehåller, på sätt Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet jemväl antydt, uttryckligen och oförtydbart föreskrift derom, att beslut rörande enskilda frågor *icke* få dragas under Riksdagens pröfning. Men jag frågar eder, mine Herrar, om icke grundlagen öfverträdes ävenså, derigenom att man i någon fråga, som ådragit sig en viss uppmärksamhet, söker att under den förkladda formen af en interpellation göra sig till godo sin egenskap af representant, för att tvinga regeringen att yttra sig angående de grundsatser, som ledt densamma vid beslutets fattande, och sålunda tilltvinga sig tillåtelse att likasom ställa regeringen till ansvar för sitt beslut just i en enskild fråga, ty om något annat handlar uppenbarligen icke Herr Ehrenborgs interpellation. Men hvarje myndighets och följaktligen äfven regeringens beslut skall, enligt Sveriges lag, grundas på skäl, och dessa utgöra således den laggiltiga och rätta förklaringsgrunden för beslutet. De kunna pröfvas till sin art och sin hållbarhet genom allmänna diskussionen och genom pressen, men ytterst farligt till sina följder skulle utan allt tvifvel vara tillkomsten af ett prejudikat, som medgäfvde att begagna det här tilltänkta sättet att ingå i bedömande af sådana regeringens i laglig ordning fattade beslut, dem man icke tror sig kunna med erforderlig effekt åtkomma anorlunda. Också är jag Herr Civilministern särskildt tacksam för sitt öppna tillkännagifvande, att han visserligen ville med beredvillighet gå en af Kammaren uttryckt önskan till mötes, men att han på samma gång dock reserverade sig mot den åsigten, att det steg han stod i begrepp att taga skulle kunna tolkas såsom något prejudikat. Den betydliga minoritet af 79 röster mot 83, som inom Kammaren ogillade interpellationen, torde också härleda sig från samma uppfattning af en dylik fara, och det är just *detta* förhållande jag velat framhålla mot den siste talaren, ty det-samma är verkligheten här det viktigaste. Då han sålunda yttrade, att in-

terpellationsrätten enligt hans förmenande lände Kongl. Maj:ts regering till mycken nytta, då den erbjöde regeringen ett osökt tillfälle att förklara sina åtgärder, får, enligt min öfvertygelse, detta yttrande icke fattas så, som skulle representationen vara på något sätt berättigad att på denna väg ställa regeringen till ansvar eller, rörande dess beslut i någon viss fråga, affordra den förklaring beträffande laggrunderna derför.

Densamme värde talaren förmenade vidare, att en under sex år utbildad praxis gifvit en viss häfd åt den tolkning af kommunallagarne, hvarom här vore fråga, och att just afseendet å denna praxis hindrat Konstitutions-Utskottet att derom göra någon anmälan. Jag hoppas, att så icke är förhållandet. Det må vara möjligt, att inom sagda Utskott kan finnas någon annan ledamot, hvilken tolkar 57 § Regeringsformen på samma sätt som han, men hindret förmodar jag dock ligga i sakens natur och icke i sex års praxis, ty jag läser nämnda paragraf på helt annat sätt än han. Det är för öfrigt, mine herrar, icke riktigt att här tala om sex års praxis i fråga om tillämpning af kommunallagarne, hvilka visserligen icke länge varit i verksamhet, men för hvilka grundvalen funnits till långt förut, utan det är en femtioårig praxis, som kan åberopas till stöd för kommunernas rätt att sig beskatta i och för det ändamål, som nu åsyftas. Eller hafva vi icke, under den tid, som förflutit, sedan vårt nuvarande statskick danades, från år 1809 sett, hurusom kommuner i mängd med högst betydliga egna uppoffringar vidtagit omfattande åtgärder till kommunikationsväsendets befrämjande. Hafva vi icke sett, att städerna i vårt land i mån af sitt läge åtagit sig icke ringa utgifter för anordnandet af hamnar, af torgplatser, af vägar m. m.; och om dessa hamnar och vägar för samfärdselns befordrande till lands och vatten, af dessa torgplatser till handelns gagn, om dessa och dylika inrättningar varit ett kommunalt behof, kan jag icke föreställa mig annat, än att äfven anläggandet af jernvägar måste anses vare ett lika gemensamt behof för kommunen. Eller för hvilkens räkning är det väl, som en kommun förskaffar sig en jernväg eller annan kommunikationsled? Skulle det vara för någon annans behof? Eller är det icke för kommunens eget behof? För min del förmår jag omöjligen fatta, huru man åt dessa ord: "*för egna behof*", kan gifva en så beskaffad tolkning, att dermed icke skulle afses hvarje sådant ändamål, hvars uppfyllande ett kommunalsamhälle såsom sådant anser vara för sig behöfligt. Herr Civilministern har äfven mycket riktigt sagt, att orden: "*egna behof*" här stå såsom motsats till *främmande*, det vill säga hvarje annan kommuns behof. Jag ville verkligen se, huru vi skulle stå oss här i Sverige, om dessa kommuner, hvilka sedan år 1809 vidkänts ganska ofta rätt enorma utgifter för kommunikationsväsendets tidsenliga utveckling, skulle sägas hafva gjort det icke för egna behof utan — för hvilkens behof? Derpå blir den ärade talaren svaret skyldig. Han säger blott, att med uttrycket "*egna behof*" icke kunde menas väganläggningar och industriela företag. Ja, deruti ligger olyckan i hela hans argumentation, att han sammanblandat begreppen väganläggningar samt industriela företag och gjort dem med hvarandra synonyma. Nu låter det visserligen tänka sig, att en väganläggning är så kostsam, att den icke kan af kommunen bringas till stånd annorlunda än genom aktieteckning för ändamålet, men icke gör detta sätt att åstadkomma nödiga medel saken

ovilkorligen till ett industriföretag. Det enkla sakförhållandet är, att kostnadsbeloppet måste anskaffas genom frivilliga bidrag, så vida förslaget skall kunna genomföras, och det kan väl, såsom Herr Civilministern äfven anmärkt, icke begäras, att människor skola, som man säger, kasta sina penningar i sjön eller bortskänka de bidrag de lemna, utan de söka naturligtvis att i en framtid, då vägen blifvit upparbetad, draga någon nytta af sina kapital. Denna omständighet förhindrar således icke, att anläggningen är och blir en väganläggning och icke något industriföretag. Vid dem är vinsten hufvudsaken och i dylikt fall — när fråga är om en bryggerianläggning eller något annat likartadt företag, — har Herr Civilministern redan tillkännagifvit, att Kongl. Maj:t eger rätt att upphäfva ett sådant beslut. Men den ärade talaren går i utvecklingen af sin mening ännu längre och säger, att kommunalstämmas beslut om "väganläggningar, som han räkna till industriföretag", falla under Riksdagens pröfning och Riksdagen skulle således, enligt hans förmenande, ega att i dessa afseenden beskatta svenska folket. Nej, Riksdagen kan lika litet som kommunen beskatta svenska folket för dessa ändamål, ty i afseende å dem eger Riksdagen icke bättre rätt än kommunen har. I fråga om ett industriföretag har Riksdagen om möjligt ännu mindre skäl än kommunen att votera penningar. Jag måste således på det bestämdaste reservera mig mot en sådan tolkning af det anförda grundlagsbudet, som vill inrymma åt Riksdagen en dylik befogenhet.

Väl anser den ärade talaren, att, om en väganläggning rör icke blott kommunen utan länet och staten, skulle staten och länet kunna besluta bidrag dertill. Men jag frågar eder, mine herrar, huru skulle en kommun kunna anlägga en jernväg, som icke sammanhänger med ett större jernvägsnät, och är det icke just den aldraförsta förmån att den nya vägen träffar en jernbana af stor utsträckning. Att bygga vägen ensam och afskiljd från andra vägar, skulle väsendtligen tillintetgöra nyttan för en kommun af hela anläggningen. Nu kan kommunen icke med effekt och verkan åstadkomma en jernväg utan att ställa den i förbindelse med andra vägar, och därför måste densamma, om den skall göra verkligt gagn, gå utom kommunens område. Det är just denna omständighet — att en jernväg, afslutad inom egna gränser, icke länder till afsedd fördel, utan måste utsträckas längre, hvarigenom åter för anläggningen i sin helhet erfordras ett så stort kapital, att det icke kan åstadkommas annorlunda än genom flera kommuners medverkan — det är detta, som gör det till en nödvändighet att genom aktieteckning anskaffa medel. Och om, mine herrar, synnerligast i vår tid, då snabba och lätta kommunikationer äro af yttersta vikt och, jag ville nästan säga, intet ämne, utom frågan om vårt sjelfbestånd, står högre, emedan det utgör ett vilkor därför — man skulle förhindra kommunerna att med samlade krafter verka för dessa ändamål, vet jag i sanning icke, hvartill hela vår beprisade sjelfstyrelse skulle tjena. Ty under en sådan tidpunkt af industrial och kommersiel utveckling som den nuvarande, är möjligheten att åstadkomma goda och bekväma förbindelser med den öfriga världen ovilkorligen en angelägenhet af den aldraförsta vikt för en kommun och sjelfva grundvilkoret för dess uppblomstring. Herr Civilministern har också redan så klart ådagalagt, att en jernväg icke är något annat än en

väg, som är bättre, fullständigare, gagneligare än öfriga medel för samfärdseln, att möjligheten af en annan uppfattning endast kan härleda sig från ett förbiseende af hvad han yttrat. Men just derföre att en sådan väg är dyrbarare, att dess anläggning fordrar större uppoffringar, hisnar man och säger, att det icke kan anses utgöra föremål för kommunens omvårdnad att skaffa sig dessa kommunikationer lika väl som andra, ty jag ville just se, om någon skulle våga neka en kommun att underkasta sig uppoffringar för underhållet af en vanlig landsväg eller för en hamnanläggning.

Men om en kommunalstyrelse alltså är berättigad att låta för kommunens räkning anlägga någon annan väg, på det att kommunen icke skall hållas isolerad från den öfriga menskligheten, torde icke beller kunna ifrågasättas kommunens rätt att i samma afsigt skaffa sig de *bättre* kommunikationer, som jernvägarne erbjuda.

Vi hafva, mine herrar, helt nyligen — det är icke mer än 6 à 8 år sedan — förvärfvat oss sjelfstyrelsens förmåner; och redan börjar man att bäfva tillbaka för dem, derföre att de visa sig medföra nödvändigheten af uppoffringar. Hafva vi icke tillräckligt förtroende till oss sjelfva och till kommunens eget sunda omdöme, till hvilket Herr Civilministern dock förklarade, att han för sin del hyste tillit, hafva vi icke detta i sådant mått, att vi anse oss kunna öfverlåta åt dem att bedöma, hvad deras eget behof kräfver, utan vilja vi, att regeringen skall vara den, som bestämmer, om en kommun skall anse en föreslagen kommunikationsled vara för sig behöflig eller icke, då hade vi i sanning aldrig bort förvärfva oss denna sjelfstyrelse, hvars betydelse och värde vi visa oss så föga i stånd att uppskatta. Kommunallagarne äro för öfrigt fullt klara och tydliga i det fall, hvarom här är fråga, då de bestämma, i hvilka hänseenden besvär må anföras öfver kommunalstämmas beslut, men dervid icke antyda något i den syftning, som interpellierandet vidrört.

Vidare har den värde talaren sagt, att det vore så mycket angelägnare att nu inskränka kommunernas rätt i detta fall, som vi snart torde komma till åtskilliga brännbara ämnen i afseende å den kommunala rösträtten. Men den frågan hör ej hit och om detta sätt att tolka lagar kan man åtminstone säga, att det är af en ytterst vågsam natur. I händelse representationen skulle finna anledning att besluta någon förändring i de grunder för utöfning af rösträtt i kommunala angelägenheter, som äro i lag bestämda, så är detta en sak, hvarvid man får finna sig, men till dess ett sådant beslut blifvit fattadt, tillämpar Kongl. Maj:ts regering den lag, som finnes, samt beslutar derefter; och ve öfver regeringen, om den skulle, derföre att en brännbar fråga finnes, tveka att efterfölja lagen, sådan den är! Om lagtillämpningen inom Konungens konselj vore sådan, skulle jag på det högsta beklaga förhållandet, ty då kunde man verkligen säga, att vi icke hade någon rätt. Jag nämnde, att det vore farligt att inblanda sådana frågor i en lagfråga, och den ärade talaren har ock, då han gjorde sig skyldig till detta fel, slagit sig med egna vapen och visade derigenom, att han sjelf icke var mäktig att skilja en politisk fråga från en lagskipningsfråga. Jag har icke heller velat förbigå detta förhållande, enär det utgör det eklatantaste bevis på vådan af sådana mått och steg, som denna interpellation velat häfda åt framtiden, och emedan

eljest en annan gång måhända icke skulle komma att felas dem, som vore sinnade att träda i samma fotspår.

Hvad ändtligen vidkommer den fråga, som den ärade talaren i sin replik till Herr Civilministern framkastat derom, att om, i händelse krig uppstode och en fiende trängde in i landet, det hände, att en kommun underkastades uppoffringar, i sådant fall Konungens råd icke vore i tillfälle att pröfva beslutet, ber jag få erinra derom, att en gång skulle väl med Guds hjälp blifva fred igen, och Kongl. Maj:ts regering vore då oförhindrad att upptaga detsamma till pröfning.

Innan jag slutar, kan jag icke underlåta att ännu en gång fästa uppmärksamheten å vådan af ett sådant tolkningssätt som den ärade interpellanten och den siste talaren sökt göra gällande, en tolkning, stridande icke mot 6 utan emot 50 års praxis inom vårt eget land och stridande derjemte mot praxis i andra länder. Af allmänna tidningarne se vi sålunda, hurusom i vårt grannland staden Trondhjem nyligen beslutit att lemna bidrag till en ny jernväg, hvilken icke blott är afsedd att genomgå Norge, utan äfven att fortsättas inom vårt land. Detta är följaktligen, för att begagna den siste talarens föreställnings- och uttryckssätt, ett sådant företag, som rör icke en kommun, utan staten, och icke en stat blott utan jemväl andra stater. Skulle vi nu i närvarande ögonblick, då man öfverallt i hela verlden med feberaktig ifver sträfvar efter tidsenliga kommunikationer, hvilkas utomordentliga vigt för vår egen utveckling, vi äfven lärt oss alltmera att djupt känna och erkänna, skulle just i ett sådant ögonblick vi försöka att lägga hinder i vägen för våra kommuners fria verksamhet i sådan riktning, under det att vårt naboland vinnlägger sig derom med ifver och just genom den af mig nyss omnämnda jernvägsanläggningen drager till sig handeln ifrån oss, vore detta i sanning ett sorgligt minne från 1871 års riksdag, och jag skulle med vemod inskrifva det på denna riksdags minnesblad. Jag har vid sådant förhållande ansett af största vigt att inom representationen röster höjas mot en så farlig, så för landet menlig tolkning af det anförda grundlagsbudet, hvilket, rätt tillämpadt, enligt min öfvertygelse, ingalunda gör någon inskränkning i den kommunala själfbestämningsrätt, som vi tillvunnit oss och under 6 år — jag vågar tro det — med heder häfdat. Jag antager alltså att om, på sätt den siste talaren ifrågasatt, vi här skola besluta någon motiverad dagordning, den bör innehålla, att vi funnit Herr Civilministerns förklaring med anledning af interpellationen i alla afseenden tillfredsställande.

Herr Hierta: En diskussion i ett sådant ämne som det ifrågorande skulle kanhända äfven nu hafva ledt till att trötta församlingen, såvida vi ej haft fördelen af den särdeles underhållande framställning, som den siste talaren gifvit oss, och jag skulle således hafva tvekat att ytterligare öka tiden med att begära ordet, om jag icke, olika mot honom, ansåge tillfället lämpligt att leda till någon öfverenskommelse om rätta tydningen och tillämpningen af den representationen medgifna interpellationsrätten. Grefve Sparre har menat att en sådan diskussion, som den närvarande, vore — jag vet icke om jag riktigt uppfattade hans yttrande —
olaglig

olaglig på grund af grundlagens föreskrift att enskilda mål icke må dragas under Riksdagens pröfning. I detta afseende torde icke behöfva svaras annat, än att med ordet "pröfning" måste menas, att något mål verkligen tages under pröfning, hvilket förutsätter att något beslut sedan skall till följd af denna pröfning fattas; men då intetdera här sker, så bortfaller den ädle Grefvens anmärkning, äfven om detta icke skett genom Herr Civilministerns liberalitet att besvara den framställda frågan, — en liberalitet, för hvilken jag tror att Kammaren i sin helhet håller honom räkning. Jag återkommer till Grefve Sparres tolkning af betydelsen utaf den minoritet, som röstade emot denna interpellation, såsom i hans tanke absolut bevisande att denna minoritet skulle hafva ansett interpellationen olaglig. Jag tror deremot att nämnda minoritet endast ansåg interpellationen öfverflödigt, icke olaglig. För min enskilda del anser jag den dock hvarken olaglig eller öfverflödigt, och skall bedja att få förklara motiverna till denna mening, dem jag hemtat från Konstitutions-Utskottets, af hvilket jag denna riksdag har äran vara ledamot, öfverläggningar just om dylika, så till sägandes, gränslagenhetsfrågor som den, hvilken nu här förekommit. Det händer nemligen inom Konstitutions-Utskottet, när der kommer i fråga att granska det sätt, hvarpå en eller annan föredragande tolkat en lag, att möjligen hela Utskottet kan finna den gjorda tolkningen oriktig, men att densamma likväl eger stöd i en temligen långvarig precedens från föregående riksdagar, då en likadan tolkning blifvit lemnad utan anmärkning. Hur skall Utskottet då göra? Det finner t. ex. att en departementschef, i allt öfrigt med oväld, skicklighet, nit och drift sökt att uppfylla sina åligganden, men i ett särskildt fall haft en med Utskottets olika och icke till rikets sannskyldiga nytta ledande åsigt om tolkningen af en lag; hvartill skulle då en anmärkning af Utskottet, enligt 107 §, för ett sådant särskildt fall leda? Jo till en proposition, som af Herrar Talmän skulle framställas, huruvida Kammaren anser den eller den chefen för ett departement böra i följd af en sådan anmärkning hos Kongl. Maj:t annälas till entledigande. Men ligger det något sundt förnuft i att framställa en anmärkning, som antingen vore blott ett tomt skuggspel eller ock skulle leda till en verklig orättvisa? För min del tror jag det icke, men deremot tror jag att interpellationsrätten fyller en lucka i hvad Regeringsformen uti 106 och 107 §§ icke kunnat stadga, i det den nemligen ger tillfälle att, utan att man behöfver nämna något särskildt mål vid namn och underkasta det en egentlig pröfning, bringa tillämpningen af en lag under diskussion och derigenom lemna departementschefen, som härvid är närvarande, en ledning för att bedöma hur Riksdagen anser denna lag böra tillämpas. En dylik afsigt torde väl äfven, såsom jag har föreställt mig, varit egentliga anledningen till Herr Ehrenborgs interpellation.

För att nu komma till sjelfva saken, så vill jag först fästa uppmärksamheten derå, att den gamla föreskriften i 57 § Regeringsformen om Svenska folkets urgamla rätt att genom Riksdagen sig sjelf beskatta måste afse just en garanti för eganderätten och emot befogenheten för någon annan än Riksdagen att kunna göra intrång i denna rätt. Men då eganderätten är en af de heligaste rättigheter, så skulle den icke alls kunna

vidröras, om för samhällets ändamål vore nödvändigt att det skall finnas någon högsta makt, som egde att för det allmännas räkning göra det intrång i densamma, hvilket kallas beskattning; och denna befogenhet har genom grundlagen, som representerar uttrycket af hela folkets vilja och medgifvande, blifvit lemnad åt majoriteten inom Riksdagen, äfven för de fall, att minoritetens rätt derigenom skulle få sitta emellan. Majoritetens beslut måste i följd häraf blifva en maktutöfning, mot hvilken någon appell icke kan göras. Detta har man äfven alltid ansett för den allmänna regeln, här uttryckt genom stadgandet att Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas allenast af Riksdagen, och om ett undantag sedermera tillkommit, så bör det väl aldrig kunna tolkas extensivt. När det nu vidare i samma paragraf heter att de af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftade kommunallagarne bestämma huruledes särskilda menigheter må för *egna behof* sig sjelf beskatta, så ligger i det allmännas intresse att till skydd för den enskilda eganderätten gifva dessa ord "egna behof" en så liten utsträckning som möjligt. Utan att ingå i alla de ämnen, som skulle kunna anses höra under dessa egna behof, vill jag endast hålla mig till hvad som här utgjort närmaste föremålet för interpellationen, nemligen väganläggningar. I afseende på dessa vägar jag vara af olika åsigt mot både Herr Civilministern och Grefve Sparre, hvilkas mening nog ändock torde blifva af Kammaren tillräckligt uppskattad. När jag talar om väganläggningar, så måste jag taga i betraktande att dessa äro ett onus, som af gammalt inom kommunen åligger hvarje jordegare, och om hvilket således kommunen i sin helhet icke beslutar. Men om nu kommunen skulle besluta om de vanliga väganläggningarne, så tillhörde dessa kommunens egna behof, under det att tecknandet af aktier i en jernväg, som endast har sin ena ändpunkt eller en sin station i kommunen, är ett industrielt företag, emedan nemligen företagets framgång beror på huruvida inkomster och utgifter gå ihop, till följd af den större eller mindre förmågan att upptaga frakter; och vi hafva här mer än en gång varit i tillfälle att höra huruledes mycket olika meningar finnas i fråga om huru sådana företag kunna bära sig. Att dessa jernvägar, derföre att man åker fortare å dem, skulle tillhöra området af hvad som bör utgöra föremålet för innevanarnes inom kommunen gemensamma omsorg eller kommunens sjelfstyrelse, såsom Grefve Sparre yttrade sig, vill jag visserligen icke bestrida, och jag sätter för min del högt värde på kommunernas rättighet att i dylika fall bestämma öfver sig sjelfva, men huruvida denna dyrbara rättighet skall bero å en hur långt som helst utsträckt tillämpning af beskattningsrätten, vill jag lemna osagdt. Det finnes en annan del af denna rättighet som skulle kunna utvecklas, nemligen att det kunde blifva kommunen medgifvet att sjelf tillsätta sin länsman eller välja ordförande i skolrådet o. s. v. I detta afseende har man dock hittills sökt hålla kommunerna i ett omyndighetstillstånd, som icke alltför mycket gynnar sjelfstyrelseidéen.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid utan slutar nu med den förklaringen, att jag anser det här gjorda spörjsmålet om tolkningen af hvad som tillhör kommunens egna behof, icke hafva varit onödigt, och att det tvärtom, med den deraf föranledda diskussionen, skall för fram-

tiden leda till något mera varsamhet än de hittills rådande precedensfallen hos regeringen visat.

Herr Carlén: Herr Civilministern motiverade väsendtligen sin åtgärd att ingå i svaromål å denna interpellation dermed, att Kammarens majoritet genom att villfara Herr Ehrenborgs önskan att få framställa spørsmålet gjort detsamma till sitt eget. Då jag tillhörde denna majoritet, ber jag att för egen del få protestera mot ett sådant antagande. Jag finner nemligen icke, att man ovilkorligen behöfver anses gilla en interpellations syftning och innehåll, derföre att man medgifver dess behandling. Hvarje interpellation innefattar begäran om någon upplysning och sådant är förhållandet äfven med denna. Men bland den majoritet, som här understödde densamma, funnos säkerligen flere som själva icke behöfde den upplysning, som interpellationen afsåg att åstadkomma, fastän de icke ville förvägra interpellanten möjligheten att vinna den. För min del egde jag redan förut all den insigt i förhållandet, likasom hvar och en, som det velat, lätteligen kunnat förskaffa sig samma, ur den prejudikatsamling, som Herr Civilministern åberopade. Visserligen ansåg jag, att interpellationen i formelt hänseende var, om icke olaglig, dock ganska nära derintill; men jag föreställer mig, att i denna Kammare man icke bör så strängt hålla på formen, att man förbiser den anda, som genom denna vill finna ett uttryck. Den diskussion, som nu egt rum, torde ock hafva bekräftat riktigheten af min åsigt, att interpellationen, hvad man än kan hafva att med skäl anmärka mot framställningssättet, i sjelfva verket ingalunda afsett att åvägbringa någon begränsning till Riksdagens förmån i den granskningsrätt af kommunala beslut, som Kongl. Maj:t ensam eger att oqvald utöfva, icke ens att framkalla någon lagtolkning, utan allenast att vinna någon kännedom om utvecklingen af de grundvalar, på hvilka lagstiftningen här hvilar; och om sådana anser jag det för min del lända till mycket gagn att Regeringen och Representationen beredas tillfälle att samspråka. Detta var orsaken, hvarför jag gaf mitt understöd åt interpellantens önskan.

I öfrigt anhåller jag få nämna, att, i händelse Kammaren skulle vilja besluta en motiverad dagordning, jag icke har något emot att den affattas i enlighet med Grefve Sparres förslag, att Kammaren funnit Herr Civilministerns förklaring tillfredsställande, men dessförinnan skulle jag likväl vilja hafva för mig klart Herr Statsrådets mening i ett och annat fall.

Såsom mig synes, framgår af Herr Civilministerns yttrande, att han gifvit den lilla kommunen samma rätt som den stora eller landstinget att besluta angående kommunikationsväsendet. Till en sådan likställighet i afseende på befogenheten torde emellertid våra kommunalförfattningar icke gifva tillräcklig anledning. Sjelfva uttryckssättet visar i detta hänseende en betydlig skiljaktighet. I afseende å de mindre kommunerna bestämmes sålunda, att de skola ega att fritt vårda sina "gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter". Med hänsyn åter till landstinget, finner jag icke i författningen samma begränsning af dess sjelfbestämnings- och sjelfbeskattningsrätt till ordnings- och hushållsmål, som blifvit stadgad för de förra. Det tyckes, som skulle lagstiftningen hafva velat gifva landstinget större befogenhet, ty sedan landstingsförordningen såsom föremål derför

omnämnt de "allmänna hushållningsangelägenheterna", tillägger författningen särskildt och uttryckligen — hvad som sålunda icke torde kunna anses inbegripet i dessa angelägenheter — anstalter, som afse kommunikationsväsendets befordrande. Jag kan också icke finna annat, än att det vore ganska illa, om inom den lilla kommunen, allenast derföre att en kommunikationsled kommit till stånd utmed dess gräns, majoriteten skulle tillåtas att förtrycka minoritetens åsikter. Jemväl ur synpunkten deraf att skyldigheten att anlägga och underhålla vägar nu åligger, icke hvarje medlem af kommunen, utan särskildt jordbruket, visar sig en så beskafad tolkning vara mindre riktig, enär den skulle innebära en öfverflyttning af skattskyldigheten i detta fall på kommunens öfriga innevånare, som meningen väl icke kan vara att genom en omväg åstadkomma. För min del har jag visserligen ingenting att invända emot ett sådant resultat i framtiden, emedan jag önskar att de särskilda bördorna må småningom aflyttas från jordbruket så mycket som möjligt, men jag betvivlar, att målet bör på detta sätt befrämjas. Såsom bevis derå, att stor orättvisa kan uppkomma, om man ovillkorligen tillerkänner den lilla kommunens majoritet rätt i förevarande hänseende, tillåter jag mig nämna ett exempel. Det kan finnas en kommun, hvilken egentligen idkar jordbruk och redan eger tillräckliga utvägar att afsätta sina produkter, men att inom kommunen komme att anläggas ett jernförädlingsverk, som behöfde tillgång till malm att förarbeta. Skulle det väl vara billigt om idkaren af denna fabrikation, om han i förening med andra personer lyckades att bilda majoritet å kommunalstämman, kunde tvinga kommunens öfriga medlemmar att underkasta sig betydliga uppoffringar endast derföre, att en jernvägsförbindelse skulle på trefnaden af hans industri utöfva ett verkamt inflytande, under det att kommunen i sin helhet icke förmådde att deraf hemta ett gagn, svarande mot kostnaden. Jag tror icke heller, att man behöfver draga sådana slutsatser af Herr Civilministerns uttryck derom, att han skulle tillstyrka Kongl. Maj:ts stadiästelse af majoritets beslut om sådana jernvägar i allmänhet, som beröra kommunen. För min del tror jag nemligen, att Regeringen hädanefter som hittills vid hvarje särskildt tillfälle bör hafva sig öppet och äfven begagna rättigheten att pröfva, huruvida den ifrågasatta jernvägen verkligen kan anses utgöra en kommunens gemensamma hushållningsangelägenhet, och jag har ännu ej kunnat finna, att den tillämpning af kommunallagarne, som hittills egt rum, varit annat än tillfredsställande.

Herr Ehrenborg: I ett för vår tid mycket ömmande ämne väckte jag en motion, och stödde på många prejudikat min förhoppning att den skulle af Kammaren till behandling upptagas. Men jag bedrog mig. Kammaren blef från och med den dagen strängare i formen än någonsin tillföre. Det var nedslående ej blott för min person, som fick vitsord om att väl vilja kringgå, men icke kunna tyda grundlagen utan äfven och förnämligast med afseende på sjelfva saken som blef undanskjuten. Jag sökte då en annan utväg att få ämnet å bane, nemligen genom framställande af ett spörsmål till Konungens rådgifvare, ett sätt hvarvid jag så mycket mindre hyste någon betänklighet, som jag utan någon ens den ringaste lust att göra anmärkning allför väl visste att icke den nuvarande

Regeringen vid tydningen af ordet "gemensamma hushållningsangelägenheter" gått längre än dess föregångare. Spörjsmålet mötte ett lika oväntadt som starkt motstånd. För första gången, tror jag, behöfdes votering, innan man beviljade begäran om dess aflemnande, och jag var nära att bli den förste som fått nej å en sådan framställning. Ännu i dag har här, till och med från ministerbanken, talats om spörsmål i "oträngdt mål", hvarjemte den ärade, om vårt kommunikationsväsende så högt förtjente representanten, landshöfdingen greve Sparre, har sagt att spörjsmålet var obehörigt, olämpligt, ja "nästan absurdt", och han har gått så långt, att han förklarar detsamma "uppenbarligen icke handla om annat än en enskild fråga" i hvilken jag skulle velat "tilltvinga mig tillåtelse att likasom ställa Regeringen till ansvar för dess beslut". en beskyllning som jag icke upptager, utan endast påpekar, såsom utvisande att den ärade talarens flerfaldiga gånger omtalade 30-åriga parlamentariska erfarenhet ännu måtte vara en liten smula för kort. Efter dessa antecedentia är det icke underligt om den så illa medfarne motionären och interpellanten tvekat att ännu en gång taga till ordet i denna sak. Men det händer ibland att den ömtålighet, som i en fråga visar sig, och det motstånd, den framkallar, ådagalägga att densamma, oaktadt de brister hvarmed framställningen kan hafva varit behäftad, dock varit ett ord i sinom tid; och då jag anser detta gälla jemväl om den nu förevarande, så hemtar jag deraf mod att ännu något anföra.

I fråga om hvad nu får och bör sägas, sedan Herr Civilministern afgifvit sitt svar, har jag, med min korta parlamentariska erfarenhet, detta icke fullt klart för mig. Någon replik eller några invändningar, som skulle kunna anses för ny interpellation, lära ej vara på sin plats. Men hvad jag tror mig hafva rättighet till är att dels söka gifva några skäl för den bestridna befogenheten af spörjsmålet och dels kortligen uttala mig om hvad af det lemnade svaret vi kunna göra oss till godo.

Vid anförandet af skäl för befogenheten af min fråga, vill jag taga såsom utgångspunkt just det slag af ärenden, som här blifvit mest vidrördt, nemligen jernvägsfrågor. Vi veta att i många fall beslut blifvit inom kommunen fattade om understödjande af jernvägsanläggningar, dels i den form att kommunen upplätit den mark som erfordrats för en genom dess område framgående jernväg, och dels sålunda att kommunen befrämjat företaget genom att ingå såsom delegare i jernvägsbolaget. Vid båda dessa sätt för understöd har jag, enär lagen saknar all närmare bestämmelse, sökt för mig uppgöra någon grund för tillämpningen af uttrycket "kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter". Jag har sökt uppställa en efter lagens anda och kommunens betydelse naturlig, ehuru icke lagstadgad begränsning genom att betrakta saken ur två särskilda synpunkter, nemligen dels efter föremålets *lokala omfattning*, och dels efter deras art,

• Från den förra synpunkten har jag funnit höra till kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter frågor om understödjande af sådana föremål, som falla inom kommunens *territorium*, och således skulle, med tillämpning på jernvägsfrågorna, väl upplåtandet af mark åt en genom kommunens område gående jernväg falla *inom* ifrågavarande begränsning, men deremot kommunens ingående såsom intressent i ett bolag för jernväg af

större utsträckning falla *utom* densamma. Från den sednare synpunkten åter har jag funnit hit höra alla föremål som finnas och erfordras inom *hvarje* kommun, såsom t. ex. sjukvård, fattigvård, och flera dylika. (Jag begagnar tillfället att i parentes tacka Herr Civilministern för den erinran han gjorde om undervisningsväsendet, som jag alltförvil vet tillhör icke Herr Civilministern och kommunalstämman, utan Herr Ecklesiastikministern och kyrkostämman, men som dock drabbar samma kommunalmedlemmar, och således i sak detsamma.) Till sådana efter arten *hvarje* kommun tillhörande föremål tvekar jag icke att hänföra äfven kommunikationer, såsom allestädes behöfliga; och jag kan icke heller göra någon väsendtlig skilnad mellan jernvägar och andra vägar. Om jag sålunda *uteslutande* tager hänsigt till denna sednare synpunkt, så skulle visserligen kommunens ingående såsom delegare i en jernväg, om och af den största utsträckning, kunna anses för en dess gemensamma hushållningsangelägenhet; men då jag *tillika* måste afse den förra synpunkten, eller föremålets omfattning, så har för mig blifvit klart, att ett dylikt intressentskap borde genom lagen vara stäldt *utom* ifrågavarande begränsning. Emellertid hafva icke desto mindre beslut inom kommuner fattats och fastställt just om kommunens ingående såsom aktieegare i jernvägsanläggning, sträckande sig vida utöfver kommunens territorium. Jag är långt ifrån att vilja påstå, att detta strider emot lagens bokstaf; ty nog kan det med skäl kallas en hushållningsangelägenhet. Men betänkom dock följderna och konsekvenserna deraf! Kommunen skall här såsom intresserad blifva beroende af den vinst eller förlust som uppkommer på ett till andra orter sig sträckande bolagsföretag, den skall årligen betala tillskott eller uppbära utdelning, sända ombud till bolagsstämmor å den måhända ganska aflägsna del der jernvägen har sin styrelse; med ett ord, den har inkastat sig i en verksamhet, alltför vidt omfattande för att öfverensstämma med kommunens betydelse. Och *kan* den, derföre att dessa företag anses afse dess hushållsbehof, sålunda öfverskrida den naturliga begränsningen för kommunärendenas *omfattning*, hvarföre skulle den då icke äfven i afseende på deras *art* kunna utsträcka hushållningsärendena och dit hänföra frågor om anslag till hvarje föremål, som kan hafva den aldri aflägsnaste hänsyftning å kommunalmedlemmarnes hushållning såsom arbetstagare eller konsumenter? Äfven ett handelsetablissemant, en qvarnanläggning, ett bryggeri, eller hvad det vara må i den vägen, uppfyller ett i hvarje kommun förevarande hushållsbehof, och kan, såsom fallande *inom* kommunen, med ännu mera skäl räknas till gemensamma hushållsärenden än jernvägarne, helst, såsom af den siste talaren erinrats, lagarne för den mindre kommunen icke särskildt upptaga kommunikationsfrågorna såsom sådana. Följden blir naturligtvis, att i dylika beskättningsfrågor, liksom nu för jernvägsanläggningarne, en majoritet, som icke blott delar *det* intresse af en kommunalbeskattning, hvilken kommer alla medlemmarne till godo, utan som, i egenskap af industri-iddkande eller företagens anläggare, är särskildt intresserad, skall, med den öfvervägande rösträtt den inom kommunen kan ega, tvinga minoriteten att för ändamålet tillskjuta medel; ett missbruk hvaremot man icke har tillräckligt korrektiv i föreskriften om myndigheternas medgifvande för upptagande af lån eller beslut om längre tids taxeringar, enär en majoritet kan, utan behof af sådant medgifvande, be-

sluta uttaxeringar för kortare tid än fem år. Det synes mig sålunda vara obestriddigt, och är äfven obestriddt, att denna *konsequens* talar för att kommunernas ingående såsom delegare i jernvägsföretag måste anses vara ett något väl långt tage tstep, äfven om man icke skulle vilja erkänna, att ett dylikt deltagande i och för sig *sjelft* ligger utom gränsen för kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter. Då så är och då lagens bokstaf icke kan anses lägga hinder hvarken för det ena eller andra, samt då en lagförändring eller lagförklaring är så aflägsen, att den icke skall kunna vinna tillämpning på minst 1½ år; är det då, mine Herrar! när i våra dagar en oafåtlig verksamhet i landets alla delar eger rum för att samla deltagare i jernvägsanläggningar, samt naturligtvis de, som verka för dessa, kunna lättare åstadkomma ett behöfligt kapital, om de ega att tvinga en motvillig och ointresserad minoritet, än om de på den naturliga och efter min uppfattning riktiga vägen med sig förena endast den villiga och af föremålet intresserade majoriteten; är det då -- jag hemställer det till en hvar ibland eder -- underligt, om här uti representantkammaren en röst höjer sig för att dels påpeka den just i dessa tider bekymmersamma saken och dels, med den största respekt för principiell stränghet i formen, framställa, icke en anmärkning, utan en trängande fråga, sålunda motive-rad och uttryckt, att, som vi befara att, utan begränsning af vare sig ärenden eller rösträtt, konsekvenserna af hvad som sker blifva för oss outhärdliga, så behöfva vi från Kongl. Maj:ts regering en förklaring angående det förfutua, hvilken, om den blir tillfredsställande, skall lugna oss, men hvilken deremot i annat fall skall öfvertyga oss om nödvändigheten af en snar lagförändring; och derföre vända vi oss till Kongl. Maj:ts regering med en ödmjuk begäran: säg oss efter hvilka grunder -- eftersom någon begränsning icke är i lagen gifven -- I hafven fattat Edra beslut? Är denna fråga obehörig och olämplig, är den ett missbruk af interpellationsrätten eller en absurditet, såsom man säger? Jag kan icke vidgå det.

Hvad beträffar Herr Civilministerns svar, så anser jag det icke tillhöra mig att derom uttala något omdöme; men jag har genom dess innehåll stärkts i förvissningen, om att hvarken Kammarens medgifvande af spörsmållets framställande eller det afgifna svaret skall medföra de vådor, som den förste ärade reservanten i lördags förespeglade. Särskildt har jag lagt märke till Herr Civilministerns förklaranden, att egentligen industriela företag icke vore kommunens sak, att kommunen icke eger rätt att beskatta sig sjelf för att tillfredsställa andra kommuner, att en aflägsen jernväg icke tillhör kommunens gemensamma hushållningsangelägenheter, samt att kommunen icke eger rätt anticipera på framtiden för tillfredsställandet af ögonblickets behof. Jag hembär min tacksamhet till Herr Civilministern äfvensom till dem, som understödt spörsmållets befogenhet; och till de många motståndarne, hvilka uppgå till den höga siffran af 79, uttalar jag den förhoppning, att flera af dem, genom följderna af hvad nu passerat, skola komma till samma erfarenhet, som jag under en 50-årig lefnad i flera fall och sednast vid motionens tidiga begrafning vunnit, nemligen att det icke alltid är lyckligast att få sin egen vilja fram.

Herr Asker: Det är med en viss tvekan jag anhållit om ordet i denna fråga, dels derföre att öfverläggningen, i min tanke, redan alltför länge fortgått, och dels derföre att diskussionen i detta ämne icke gerna kan leda till något egentligt resultat; men då jag var en bland reservanterna mot beslutet, hvarigenom Kammaren biföll att spørsmålet finge framställas, och 21 § i Kammarens arbetsordning lade hinder i vägen för att då anfiva skälen, hvarföre jag ansåg mig icke kunna understödja interpellationen, så vill jag nu i största korthet redogöra, hvarföre jag för min del icke kunnat instämma med interpellanten. Man skulle till stöd för en sådan åsigt kunna åberopa åtskilliga grundlagsparagrafer, men jag vill inskränka mig till att framhålla blott en enda, nemligen 90 § Regeringsformen: "Under Riksdagens, dess Kamrars eller Utskotts öfverläggningar och pröfning må icke uti något annat fall, eller på något annat sätt, än grundlagarne bokstafvigen föreskrifva, komma frågor om regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag, enskilda medborgares och korporationers förhållanden, eller verkställigheten af någon lag, författning eller inrättning". Jag vill visserligen icke göra gällande den mening, att den ärade interpellantens framställning alldeles bestämdt strider mot denna 90 §, men jag vågar likväl påstå, att den innefattar ett sätt att kringgå samma paragraf, och jag vill med anledning deraf erinra om ett gammalt ordspråk: "Det är blott första steget, som kostar"; har man tagit det, så tar man snart det andra. Jag befarar, att man på detta sätt så småningom rubbar de hörnstenar, som uppbära grundvalarne till vår konstitutionela byggnad, och jag önskar derföre lifligt att dylika spørsmål icke måtte hädanefter framställas.

Under den diskussion, som nu egt rum, har man sagt: "lätom oss icke så strängt fasthålla vid formen, utan lätom oss fast heldre med en frisinnad tolkning af grundlagens ord ställa så till, att den representant, hvilken önskar erhålla en upplysning, måtte kunna dervid begagna sig af den utväg, interpellationsrätten erbjuder". Jag anser likväl, att en sådan uppfattning icke är välbetänkt. Hvarje tolkning, som afviker från grundlagarnes ordalydelse, är enligt mitt omdöme ett vådligt afsteg, som leder, icke till en hållbar och betryggande, utan till en osäker och vacklande uppfattning af våra samfundsförhållanden.

Den talare, som hade ordet näst efter herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet, yttrade sig för behöfligheten att omredigera 21 § i Kammarens arbetsordning. Jag delar denna åsigt. Den här förda diskussionen har, i min tanke, ganska klart ådagalagt, huru nyttigt och gagneligt det skulle hafva varit, om en diskussion fått ega rum, innan Kammaren fattade sitt beslut, huruvida spørsmålet finge framställas. Interpellationen hade då kunnat regleras inom en fullkomligt grundlagsenlig begränsning; och jag tror att det i allmänhet skulle lända till nytta, om det stode Kammaren öppet att taga i öfvervägande, huruvida ett spørsmål är så affattadt, att grundlagen icke hindrar dess framställande.

Det må jemväl tillätas mig anmärka att, om det medgifves en ledamot af Kammaren att framställa spørsmål, så beskaffade som detta, så har hvarje annan ledamot samma rätt, och jag hemställer, hvart skulle det taga vägen, om litet hvar började interpellera i frågor, hvartill anledning kunde hemtas från beslut, som Kongl. Maj:t meddelat än i ett,

än i ett annat ärende. Den tid, som är tillmätt för Riksdagens arbete, skulle icke på långt när räcka till, om en sådan praxis gjorde sig gällande.

Den talare, jag förut antydt, yttrade äfven, såvidt jag rätt uppfattade hans ord, att en fråga om anslag, hvilken varit föremål för Riksdagens pröfning men icke vunnit Riksdagens bifall, skulle derefter ej kunna af kommunen upptagas till behandling. Om detta verkligen var den ärade talarens åsigt, så vill jag nämna, att jag icke obetingadt kan godkänna ett så beskaffadt förklarande. En af Riksdagen behandlad fråga kan vara af den beskaffenhet, att den har ett stort inflytande på en kommuns framtida utveckling, och jag hyser icke det ringaste tvifvelsmål om kommunens behörighet att upptaga en sådan fråga till pröfning och afgörande, äfven om densamma derförinnan blifvit af Riksdagen afslagen. Man har under diskussionen yttrat stridiga åsikter angående betydelsen af kommunernas pröfnings- och beslutanderätt. Denna rätt, som tillhört svenska folket i århundraden, har under de sednaste tiderna blifvit ännu mera befastad genom kommunallagarne; och man nu skulle försöka att åstadkomma utfärdande af en omyndighetsresolution. hvarigenom svenska folkets pröfnings- och beslutanderätt i någon mån inskränktes, befarar jag, att man snart finge höra helt andra rop inom våra laudamären och spörsmål af helt annan kraft och betydelse framställas än det, hvilket i dag sysselsatt denna Kammare.

Man må icke sammanblanda frågan om kommunens pröfnings- och beslutanderätt med frågan om rösträtten. Låtom oss ändra den sednare, så att densamma blir, så vidt ske kan, rättvis och betryggande, men vaktom oss från någon slags inkräkning på folkets rätt att, inom lagens gränser, fritt besluta i kommunala angelägenheter. Denna rätt har en högre betydelse för våra sociala förhållanden än man i allmänhet medgifver och bör derföre i sin grund och till sina verkningar bevaras i gällande kraft.

Herr Sjöberg: Då nu ifrågavarande spörsmål framställdes af Herr Ehrenborg, tog jag mig friheten att begära frågan om detsammans behandling på bordet, emedan jag ansåg det vara af vigt, att Kammarens ledamöter lemnades tillfälle att, innan ärendet afgjordes, om spörjsmålets innehåll taga en närmare kännedom, än den blott ytliga uppfattning af detsamma, Kammaren kunde hafva erhållit vid spörjsmålets uppläsande. Då ärendet sedermera förekom till afgörande, det vill säga, då beslut fattades, huruvida spörjsmålet finge framställas eller icke, hörde jag till antalet af dem, hvilka röstade nej, såsom äfven kan inhemtas af den reservation till protokollet, jag tillika med många andra ledamöter i Kammaren mot beslutet nedlagt. Jag kan icke neka -- jag säger det uppriktigt -- att jag helst skulle hafva sett, att Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet funnit sig föranlåten att icke besvara detta spörsmål. Efter min uppfattning är detta otvifvelaktigt ett precedensfall; -- men jag är Herr Statsrådet tacksam, för det han, då han ingick i besvarande af spörjsmålet, uttryckligen tillkännagaf, att detta icke finge anses såsom ett precedensfall från regeringens sida.

Kammarens ledamöter torde erinra sig, att interpellationsrätten här vid våra riksdagar eller speciellt i denna Andra Kammare, — ty uti Första Kammarens arbetsordning finnes icke någon sådan rättighet den- nes medlemmar uttryckligen förbehållen, — tillkommit, icke på grund af nå- got derom framställt anspråk från representationens sida, utan såsom en skänk från regeringen i följd af ett förklarande af dåvarande Justitie- statsministern, hvilket föranledde det särskilda Utskott, hvilket hade sig uppdraget att utarbete arbetsordningen för denna Kammare, att deri intaga ett stadgande, hvarigenom afsågs, å ena sidan, att tillmötesgå de billiga anspråk, som i Kammaren kunde göras på ett, att jag så må säga, modereradt begagnande af interpellationsrätten och, å andra sidan, ett tillkännagifvande, att regeringen från sin ståndpunkt ville medgifva en sådan rättighet. Här har under den diskussion, som uppstått efter det Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet hade ordet, förekom- mit åtskillig lagtolkning. Jag kan åtminstone icke finna annat, än att hvarje anförande i ämnet med undantag af den tala- res, som sednast hade ordet, innefattat dels mer eller mindre vidlyftiga anvisningar, huru det ifrågasatta stadgandet i kommunallagen borde tolkas, och dels jemförelse mellan detta stadgande och den paragraf i Regeringsformen, som under diskussionen flere gånger åberopats. Om nu denna lagtolkning ledt till någon utredning af hithörande förhållanden, lemnar jag derhän, ehuru sådant vore att önska, särdeles om Chefen för Civil-departementet deraf hemtat någon nytta för framtiden, hvilket jag dock på det högsta be- tviflar. Och jag kan icke underlåta att uttrycka den mening, att, i hän- delse Kammaren framdeles skulle bevilja framställandet af dylika spörjs- mål som det ifrågavarande, sådant vore ett obehörigt begagnande af interpellationsrätten; och då jag vidare anser, att denna rätt är för dyr- bar att missbrukas, har jag trots mig böra afgifva en protest emot en sådan uppfattning af densamma, som i förevarande fall gjort sig gällande. Jag vill icke längre upptaga tiden, utan slutar med att uttala den lifliga förhoppning, att det måtte vara både första och sista gången, då en så- dan fråga, som den nu afhandlade, varit å bane.

§ 4.

Vid nu förnyad föredragning bordlades för andra gången Stats- Utskottets utlåtande N:o 13.

§ 5.

Föredrogs ånyo och bifölls Banko-Utskottets memorial N:o 6, angä- ende verkställd granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning.

§ 6.

Förekom till afgörande Banko-Utskottets utlåtande N:o 7, i fråga om bankovinsten.

Vid *punkten 1* anförde

Herr Carl Isak Bengtsson: Visserligen anser jag, att en del af bankovinsten bör anvisas till Riksgälds-kontoret för statens allmänna behof, men då jag derjemte tror, att den ringa del deraf, som reservanterna ansett böra reserveras för bankens egna ändamål, icke skulle synnerligen underlätta uppgörandet af statsregleringen, men deremot ganska mycket bidra till bankens konsolidering, så yrkar jag bifall till det af reservanterne framställda förslag.

Herr Lyttkens: Jag anser mig icke behöfva här närmare angifva de skäl och motiv, som föranlett Banko-Utskottets ledamöter från denna Kammare att reservera sig mot Utskottets beslut, ty dessa skäl äro desamma som vid föregående riksdagar blifvit så ofta upprepade. Dessa skäl förringas icke heller, enligt min åsigt, deraf att bankovinsten är i år mindre än den vanligtvis brukar; och jag inskränker mig till att anhålla, det Herr Talmannen ville framställa proposition å Herr Witts förslag att af 1870 års bankovinst 75 procent måtte anvisas åt statens allmänna behof och de återstående 25 procent reserveras för bankens egna ändamål.

Herr Hans Larsson: Jag har i min i ämnet väckta motion föreslagit, att endast en tredjedel af bankovinsten årligen måtte till Riksbankens konsolidering få användas. Detta har jag gjort, visst icke emedan jag anser en tredjedel af bankovinsten för ändamålet vara tillräcklig, då jag helst skulle se att den i sin helhet förbehölles banken, utan emedan jag trodde att min motion lättare skulle vinna framgång, om jag framställde mitt yrkande i den form jag gjort. Då jag emellertid nu finner, att Banko-Utskottet afstyrkt min motion, inskränker jag mig till att yrka bifall till det af reservanterne framlagda förslaget och anhåller, att Herr Talmannen behagade å detta mitt yrkande framställa proposition.

Herr Hæggström: Vid genomläsande af nu förevarande betänkande väcktes min synnerliga förvåning, då jag af detsamma inhemtade det beaktansvärda förhållande med bankovinsten, att densamma under år 1870 nedgått med icke mindre än cirka 18 procent af hvad den utgjorde år 1869; och det förundrade mig, att icke Banko-Utskottet redogjort för orsakerna till denna bankovinstens betydliga minskning. Det är visserligen bekant, att, till följd af sistlidne Riksdags beslut, räntan å de lån, som ur handels- och näringsdiskontfonden beviljas, numera icke förskottsvis erläggas, utan först då lånen inbetalas, men ehuru detta i någon mån torde inverka på bankovinstens belopp, kan det icke utgöra den egentliga orsaken till vinstmedlens betydliga minskning, då beslutet endast verkat under de sednare månaderna af året 1870. Om man slår upp Banko-Utskottets utlåtande N:o 1 vid denna riksdag, sidan 32, finner man, att medelräntan å de under år 1870 utgångna lån varit öfver 5 procent, och då är det svårt att fatta anledningen till att bankovinsten nedgått

så mycket, som det skett. Det vore derföre önskligt, om någon af de Herrar ledamöter i Kammaren, hvilka med bankens angelägenheter närmast hafva att skaffa, ville lemna upplysningar i detta hänseende.

Beträffande frågan om bankovinstens användande är jag i denna del af enahanda tanke som i fjol och föregående år och får på grund deraf yrka, att Kammaren med afslag å Utskottets hemställan måtte bifalla hvad reservanterne i ämnet föreslagit.

Herr Lyttkens: Jag torde få upplysa den ärade talare, som sist hade ordet, att bankovinstens minskning till en del uppkommit derigenom, att, då räntan å omsättningslånen numera först erlägges, när lånen inbetalas, ränta å en del sådana under nästlidet år beviljade lån icke inflyter förrän under innevarande år. Om man emellertid tager i betraktande, att bankens grundfond uppgår till 25,000,000 R:dr, då måste hvar och en erkänna, att den afkomst staten har af detta stora kapital är betydligt mindre än man kunde påräkna. Enligt min tanke härleder sig denna så ringa vinst man skördar af Riksbanken deraf, att allmänheten ofta, med förbigående af Riksbanken, vid sina affärer anlitar andra bankinrättningar; ja! att till och med åtskilliga förvaltande verk vid sina penningtransaktioner, såsom vid inköp af postremissvexlar med mera dylikt, heldre vända sig till andra inrättningar än till Riksbanken. Då jag icke kan inse orsaken till detta de förvaltande verkens beteende, helst man ju kan pretendera, att, då dessa verk röra sig med folkets penningar, de äfven skola låta den vinst, som af dessa penningar kan uppstå, heldre tillfalla en statens inrättning, såsom Riksbanken, än att dermed rikta enskilde, så tager jag mig friheten uttrycka den önskan, att någon af Herrar Bankofullmäktige behagade lemna upplysning om anledningarne till berörda missgynnande förhållanden, om skälet möjligen kan ligga i en felaktig organisation af Riksbanken, göromålets tröga gång eller något dylikt, som vållar, att allmänhetens förtroende till banken minskats.

Herr C. A. Jönsson: Det är med en viss tveksamhet, som jag begärt ordet i denna fråga, då jag finner, att Utskottet afslagit min i ämnet väckta motion, att en tredjedel af Riksbankens under år 1870 upplupna vinst skall förbehållas åt Riksbanken. Då nu emellertid så skett, att min mening icke vunnit framgång, får jag förena mig med dem, hvilka emot Utskottets beslut reserverat sig och yrkat, att en fjerdedel af bankovinsten måtte för uppgifna ändamålet användas. Jag anhåller således om bifall till det af af nämnde reservanter framlagda förslag.

Herr Uhr: Jag kan icke annat än äfven nu framhålla, hvad jag vid flera tillfällen förut yttrat, nemligen att det vore önskvärdt, att Riksdagen en gång för alla bestämde, att Riksbanken måtte få behålla någon viss andel af sin vinst, på det vi kunde få slippa att år ut och år in diskutera detta så mycket afhandlade ämne. Nu hafva de, som reserverat sig emot Utskottets beslut, föreslagit, att en fjerdedel af 1870 års bankovinst måtte bibehållas för bankens egna ändamål, och som jag anser detta förslag lämpligt, förenar jag mig uti hvad reservanterne sålunda hemställt, under uttryckande tillika af den önskan, att ett beslut

i enlighet dermed måtte fattas, gällande ej allenast i fråga om användandet af 1870 års bankovinst, utan äfven allt framgent, och således den grundsats fastställas, att 25 procent af vinstmedlen för bankens räkning hvarje år afsättes.

Herr Jonas Jonasson: Utskottet har såsom skäl för sin hemställan, att hela den år 1870 upplupna bankovinsten måtte till statens allmänna behof användas, anført, att utgifterna för dylika behof synas påkalla, att de tillgångar, staten redan eger, för detta ändamål främst tagas i anspråk. Det skulle vara särdeles önskvärdt, om Utskottet ville taga för princip att utgå från en sådan motivering vid afgörande af sådana anslagsfrågor, som icke äro förmånliga för det allmänna. Hvad åter det ärende angår, som nu föreligger till afgörande, tror jag, att det belopp af bankovinsten, reservanterne föreslagit böra förbehållas Riksbanken, alltför litet inverkar på det stora hela vid statsregleringens uppgörande, för att man af den orsak, att detta belopp erfordrades för statens allmänna behof, skulle taga sig anledning att afslå berörda förslag. För min del yrkar jag, att hvad reservanterne hemställt måtte af Kammaren godkännas.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har begärt ordet egentligen med anledning deraf att en talare i sitt anförande ställde en slags uppmaning till bankofullmäktige att redogöra för orsakerna, hvarför bankovinsten under år 1870 icke uppgått till samma belopp som under år 1869. Det kunde väl kanske tillhöra bankofullmäktige att derom lemna upplysning; men jag tror, att orsakerna till berörda förhållande med bankovinsten ligga så nära till hands, att desamma för en hvar, som med någorlunda öppna ögon ser sig ikring, lätt kunna upptäckas. Jag vill det oaktadt, i följd af samme talares uppmaning, i största korthet angifva hvad som hufvudsakligast vållat bankovinstens minskning. Främsta och förnämsta orsaken är naturligtvis den, att under goda år, såsom det nästföregående, låneanstalterna anlitas mindre än eljest under mindre goda år, och är det ju klart, att under sådana förhållanden inkomsterna blifva mindre för dem som idka läroerörelse; så äfven för Riksbanken. Den andra orsaken till anmärkta förhållandet torde vara, att i Riksbankens omedelbara närhet finnas en mängd enskilda låneinrättningar, och att åtminstone de af allmänheten, som i samma inrättningar äro delegare, vid sina penningtransaktioner begagna sig af samma inrättningar och ej af Riksbanken, ty den enskilde ser vanligen mera på sin egen fördel än på det allmännas. Detta hvad angår bankovinstens minskning. Hvad åter beträffar en annan talares till bankofullmäktige framställda fråga om anledningen, hvarför de förvaltande verken icke vid sina penningangelägenheter vända sig till Riksbanken utan till enskilda bankinrättningar, så kan jag derom icke lemna annan upplysning än att från Riksbankens sida icke möter något hinder för embetsverken att dit förlägga sina penningtransaktioner; och får jag hänvisa den ärade talaren att för vinnande af närmare upplysningar i detta hänseende vända sig till de förvaltande verken sjelfva.

Hvad slutligen vidkommer bankovinstens användande, får jag tillkännagifva, det jag delar deras åsigt, som yrkat att 25 procent af samma

vinst böra reserveras för Bankens egna behof. Då man medgifver, att Banken får utgifva 30,000,000 R:dr i sedlar utöfver den metalliska valutån, föreställer jag mig såsom särdeles lämpligt, om Bankens reservfond kunde ökas så, att den jemte grundfonden komme att uppgå till sistnämnda belopp; och för vinnande af detta ändamål är ju bästa utvägen att spara något af bankovinsten hvarje år. Alla framställningar i denna riktning hafva dock år från år en längre tid visat sig fruktlösa, och jag befarar, att den åsigt jag i likhet med flere andre ledamöter i Kammaren i ämnet uttryckt icke heller nu har utsigt att vinna Riksdagens bifall. Jag har det oaktadt velat uttala mig i ämnet, emedan jag anser, att, då man en gång kommit till en bestämd öfvertygelse i en sak, man bör hålla fast dervid och, oaktadt det motstånd man kan få röna, fortfarande kämpa för densamma, i den förhoppning att man slutligen skall uppnå det mål man tänkt sig såsom det rätta.

Herr Ola Månsson: Såsom det synes af föreliggande betänkande, så har halfva antalet af Utskottets ledamöter haft den lyckan och turen att diktera Utskottets beslut att hela bankovinsten skulle utgå till statens allmänna behof, under det att den andra hälften af ledamöterna måst åtnöjas med att reservera sig mot detta beslut. Bland desse sednare är äfven jag; och då det, enligt min öfvertygelse, vore nyttigt, om Banken finge behålla nu föreslagna 25 procent af vinstmedlen, och någon svårighet vid statsregleringen härigenom helt visst icke uppkomme, så yrkar jag att berörda 25 procent måtte reserveras för Bankens egna ändamål.

Herr Dufva: Då här blifvit framställd en uttrycklig uppmaning till bankofullmäktige att redogöra för anledningen till den stora skilnaden i vinstmedlens belopp år 1869 och år 1870, vill jag icke underlåta att, så vidt ske kan, efterkomma denna maning. Skilnaden härrör af åtskilliga ganska giltiga orsaker, såsom *dels* sistlidne Riksdags beslut att räntan å en del lån, der densamma förut afdragits då lånet utgått, skulle erläggas först när lånet inbetaltes; *dels* att under år 1870 större belopp blifvit förda inom linien och således från tillgångarne afförda än under 1869; *dels* att under år 1870, till följd af den goda penningetillgången, en lägre räntefot varit gällande; *samt dels* slutligen att de goda tiderna och den ymniga penningetillgången verkat derhån, att en betydlig del af Bankens medel icke kunnat utlånas. Bästa beviset på ställningen i detta afseende är att lånen från allmänna diskontfonden icke blott genast efter beviljandet utbetalts, utan att här vid diskontkontoret ett växande belopp lemnats obegagnadt, så att för närvarande omkring tre fjerdedels million af nämnda fond icke äro utlånta. Allt detta har naturligtvis bidragit till att bankovinsten blifvit mindre än föregående år.

En talare har efterfrågat orsaken hvarför åtskilliga förvaltande verk icke vända sig till Riksbanken vid deras transaktioner, särdeles vid inköp af postremissvexlar. Jag kan icke så noga redogöra derför, och vill erinra att det ibland kan vara lättare att fråga än svara. Men då i sammanhang dermed blifvit frågadt om förhållandet förorsakades af ett trögt maskineri inom Riksbanken, anser jag mig kunna försäkra att något sådant hinder icke förefinnes. Jag vet visserligen, att Riksbanken icke an-

litas i sådana fall, der den borde anlitas; och orsaken härtill är tilläventyrs icke alldeles okänd. Här torde dock vara nog att erinra om det allmänt kända förhållande, att styrelsen för Riksbanken icke har lika fria händer för åtgärder, som afse att draga till sig affärer, som andra bankstyrelser.

Herr Törnfeldt: Utskottet synes mig i förevarande fall vilja tillstyrka Riksdagen att hushålla på samma sätt som en daglönare. Dennes familj ökas, men hans inkomster förblifva desamma som förut; och rikets folkmängd förökas äfvenledes, men Bankens kapitaltillgång vill man icke förstärka, ehuru alla affärgrenar allt mer och mer utvidgas och erfordra penningar. Men det ligger i penningeintressets fina smak att genom sedelutgifvande privatbanker skära guld med täljknifvar, och sedan man skurit den ena fickan full med guld, skall man nog stoppa jordegendomarne i den andra. Och hurudant skall det allmänna tillståndet i landet blifva sedan? Om Riksbanken icke har tillfälle att låna ut sina penningar och sålunda icke får någon synnerlig vinst, så är detta lätt afhjelpat genom att inskränka privatbankernas verksamhet, och nödvändigheten häraf torde vara uppenbar.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag med den modifikation deri, att det måtte en gång för alla bestämmas, att 25 procent af vinstmedlen reserveras för Bankens egna ändamål.

Öfverläggningen var slutad. Efter det att propositionen på bifall till Utskottets hemställan besvarats med nej, gafs dernäst proposition på bifall till det förslag, som innehölls i den vid utlåtandet fogade reservationen. Å denna sednare proposition svarades med öfvervägande ja, och hade alltså Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att af 1870 års bankovinst 75 procent skola anvisas åt statens allmänna behof och de återstående 25 procent reserveras för Bankens egna ändamål.

Hemställandet i *2:dra punkten*.

Bifölls.

§ 7.

Föredrogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 12) i fråga om kronobrefbäringen.

Herr Johan Jönsson: Jag har icke begärt ordet för att söka utverka Kammarens bifall till min motion, men jag vill ändock — på samma gång jag bifaller Utskottets hemställan — påpeka vigten och de stora fördelarne af det förslag jag framställt, och jag önskar att Regeringen täcktes för nästa Riksdag framlägga proposition i detta ämne. Min förhoppning, att legostadgan måtte ändras i det af mig angifna syftet, anser jag vara desto mera välgrundad, som Utskottet sjelft förklarar att det anser en sådan förändring vara önskvärd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Likaledes bifölls samma Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 13) i anledning af väckt motion om ändring i nu gällande legostadga.

§ 8.

Anmäldes inkomna ärenden:

Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till författning angående vissa förändrade föreskrifter i afseende å beräkning af tid för klagan mot Hofrätts utslag i brottmål;

Stats-Utskottets utlåtanden och memorial:

N:o 19, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag m. fl. dylika föremål;

N:o 20, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag; och

N:o 21, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1870 års riksdag;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 5 (i samlingen N:o 14), rörande Herr L. J. Hiertas motion N:o 149, om affåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande utarbetande af ny taxa för passageraretrafiken å statens jernvägar;

N:o 6 (i samlingen N:o 15), i anledning af väckt motion om medgifvande af lånerätt i Manufakturdiskonten åt fabriker för artificiella gödningsämnen;

N:o 7 (i samlingen N:o 16), angående undersökning af Sveriges kuster i och för deras befastande; och

N:o 8 (i samlingen N:o 17), med anledning af väckta motioner om vissa förändrade bestämmelser i Kongl. Förordningen den 7 December 1866, angående vilkoren för försäljning till förtäring på stället af vin, öl, kaffe eller andra icke spirituösa drycker.

Kammaren beslöt, att alla de i denna paragraf omförmälda ärenden, som nu för första gången bordlades, skulle, i ändamål af ytterligare bordläggning, sättas främst till föredragning i nästa sammanträde.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *J. G. Brolin* från den 7 Mars under 14 dagar, och
Herr *Lönnerberg* från den 8 Mars under 8 dagar.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 1 e. m.

In fidem
H. Husberg.